

INDEPENDENȚA BISERICĂSĂ
A
MITROPOLIEI ROMÂNE
DE ALBA-IULIA.

CONCILIELE PROVINCIALE DIN 1872 ȘI 1882.
MANIFESTULŪ DE UNIRE CU BISERICA ROMEI DIN 7 OCT. 1698.
TEXTULŪ ORIGINALŪ ROMÂNŪ ȘI TRĂDUȚIUNEA LATINĂ FALSĂ.
ISTORICII ROMÂNÎ DESPRE UNIREA BISERICĂSĂ CU ROMA
ȘI FOLÓSELE UNIRII.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CERCETARE ISTORICĂ-CRITICĂ DESPRE RELAȚIUNILE
BISERICEI ROMÂNE DIN MITROPOLIA ALBEI-IULIE
CU BISERICA ROMEI.

DE

NIC. DENSUSIANU.

— Editiunea „Gazetei Transilvaniei.” —

BRASOVŪ,
TIPOGRAFIA A. MUREȘIANU.
1893.

Încercările Mitropolitului I. Vancea

făcute în două „concilii“, ținute la anii 1872 și 1882, de a schimba religiunea strămoșească a poporului român din Mitropolia Albei Iulie.

„Orî care ar fi destinatî de spiritulî sântî a ocupa scaunulî mitropoliei Albei Iuliane, sîu vre-unulî din scaunele episcopescî greco-catolice... nu va ceda a se mai stirba din drepturile bisericeii nîstre nici o iotă, prin nici o putere sîu lumescă sîu eclesiastică“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Condițiunile de alegere votate în sinodulî dela 10—11 Aug. 1868.

Starea întru adevărî tristă, în care a lăsatî răposatulî mitropolitî Vancea Mitropolia română de Alba-Iulia, și cu deosebire încercăile sale periculose de a introduce în biserica română credința catolică, și întregî sistemulî de guvernare catolică, au turburatî adîncî consciința religiösă a poporului român și pacea bisericilorî din acîstă Mitropolia.

În urma acestorî încercări nefericite, poporulî român din Mitropolia Albei Iulie se află astăđî în pericolulî de a fi ruptî pentru totdeuna din sînulî bisericeii sale naționale românescî, și ruptî din corpulî națiunei române. Românii greco-catolici se află astăđî, — și

acîsta o spunemî cu adîncă durere sufletescă — pe drumulî acelorî Români din Ungaria și din Transilvania, cari în secolele trecute, seduși de propaganda Franciscanilorî și a Dominicanilorî, trecură la catolicismî, ér dela catolicismî trecură la calvinismî, și astfel se rupseră pentru vecînicia din corpulî națiunei române. Poporulî român din Mitropolia Albei Iulie se află astăđî pe drumulî Românilorî din Peninsula-baleanică, cari urmîndî pe discipulii lui Cirilî și Metodiî, își schimbă hierarchia română cu hierarchia slavă, și, pierdîndu-și biserica, își perdură naționalitatea.

Acîsta este astăđî starea cea

îngrijitoare a bisericii române greco-catolice de Alba-Iulia.

Noi suntem astăzi pe deplin convinși, că o mare parte din poporul nostru încă nu are cunoștință deplină despre situațiunea cea grea, în care se află astăzi națiunea română din Transilvania în urma nefericitelor decizii votate în secret în conciliile dela 1872 și 1882. Suntem deplin convinși, că nici chiar aceia, cari au dat mână de ajutor mitropolitului Vancea la această operă destructivă a bisericii noastre naționale, nu și-au dat până astăzi bine seama de cele ce au făcut dânsii, că nici astăzi nu sunt deșteptați din confuziunea, în care i-a aruncat de o parte fanatis-

mul catolic, ér de altă parte guvernarea absolutistică a mitropolitului Vancea.

Rugat de mai mulți bărbați distinși greco-catolici, bărbați bine meritați, cari în totă viața lor au obosit pentru progresul bisericii și al națiunii române, iau astăzi de nou sarcina asupra mea, de a înfățișa, în cele următoare, prăpastia cea mare, în care este aruncată biserica română din mitropolia Albei Iulie și întregă națiunea română din Transilvania și Ungaria prin deciziunile conciliilor dela 1872 și 1882, decizii, cari conțin atât venin distrugetor pentru națiunea română din Transilvania.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

Sinodul de alegere din anul 1868.

În 26 Aug. 1867 repausă în Domnul marele Român, mitropolitul Alexandru Sterca Șuluțu, ér în anul următor 1868 se întruni la Blășiu sinodul bisericesc pentru alegerea unui nou mitropolit al Albei-Iulie.

Acest sinod de alegere, în dată la începutul ședințelor sale, constată într'un mod solemn pericolul cel mare, în care se află Biserica română de Alba-Iulia, din cauză, după cum ne spun Părinții acestui sinod, că „tendențe absolutistice neconținute s'au încordat de a ne altera disciplina, și în faptă au și alterat o

„introducându instituții cu totul străine prin bărbați crescuți în institute iesuitice“. Astfelu acest sinod, ca să pună o barieră eternă la introducerea dogmelor și instituțiilor străine în biserica română de Alba-Iulia, mai înainte de a păși la actul alegerii, revocă de nou Biserica română la vechia sa autonomie constituțională și sinodală.

Anume în memorabila sa ședință dela 11 August 1868, sinodul acesta de alegere stabilă, cu putere obligatorie pentru toți secolii, următorul canon fundamental al bisericii noastre:

„Sinodulă intranită astăzi
„în numele Tatălui, și alu Fiului și alu
„Spiritului sântu, mai înainte de a pași
„la alegerea arhierelui și mitropoli-
„tului său, aședă și decretéază cu putere
„obligătoriă pentru sine și pentru totu
„clerulă reprezentatū în acestū sinodū și
„pentru toți urmașii săi urmă-
„torele :

„Autonomia constituțională și si-
„nodală a bisericeii greco-catolice romă
„nesol este și rămâne restaurată pentru
„toți seculii, etc.

„Stirbarea mai departe a libertății
„și drepturilor bisericeii noastre nu o
„vomū suferi sub nici unū felu de im-
„prejurare.

„Orī care membru alū bisericeii nōs-
„tre greco-catolice, fiă chiar ar-
„chiereu ar mai cuteza a lua re-
„cursū său apelațiune la vre unu
„din arhieriei său consistorele romano
„catolice în orī-ce causă biseri-
„céscă, acela ca călcătoriu de carōne
„. . . . se fiă trasū la judecate sinodală;

„că orī-oare va fi destinată
„a ocupa scaunulū mitropoliei Albei Iu-
„liane, său vre-unulū din scaunele epis-
„copesci greco-catolice. . . . nu va ceda
„a se mai stirba din drepturile biseri-
„ceii noastre nici o iotă prin nici o pu-
„tere său lumescă său eolastică“.

Aceste suntū memorabilele de-
cisiuni ale sinodului de alegere
din anulū 1868.

Și care era acum originea și
necesitatea atâtū de imperiōsă a
acestrū canōne, purcese după
cum vedemū din unū sentimentū
resolutū, înaltū și sfântū pentru
apērarea esistenții și intereselorū
bisericeii române de Alba-Iulia?

Eată ce ne spune în acéstă
privință distinsulū profesorū, is-
toricū și astăzi vicariulū metro-
politianū I. M. Moldovanū:

„Una frică generală — dice dēnsulū —
dămnesce acum de mai multū inimila
uniților, că la firulū vieței bise-
riceii acesteia rodū vermī ucidē-
torī. Acéstă frică crescū din și în și
se mări din anū în anū, așa câtū sino-
dulū dela 1868 s'a cugetatū datorū a
lua măsurī de urgență spre salvarea bi-
sericeii Aședămintele bisericeii
nōstre se alteraseră prin dispuneri
și ordinațiuni anticanonice,
afară de aceea absolutismulū se
lăția într'ēnsa din ce în ce mai multū.
Sinodulū voia să pună o stavilă acestora.
De aceea revocă biserica la statulū
ei de mai înainte“ Sinodulū
avū în vedere salvarea bisericeii. Elū a
călcătū strinsū pe cărările umblate de
părintii săi.*)

Astfelū pe basa acestorū con-
dițiuni, cari fură acceptate și pro-
clamate în unanimitate, sinodulū
dela 1868 alese de mitropolitū pe
episcopulū Ioanū Vancea dela
Gherla, cu o majoritate relativă
de 59 voturi din 215 voturi es-
primate, ér pe basa acestei ale-
gerī episcopulū Ioanū Vancea fū
numitū mitropolitū alū Albei-Iulie
și Făgărașului.

Așadér sinodulū dela 1868 voia
ca vechile aședămintele ale mitro-
poliei române de Alba Iulia să
rēmână nealterate și biserica
acéstă să fiă liberă și inde-

*) Moldovanū, Acte Sinodali. Tom. I.
Blașiu 1869 pag. 191.

pendentă de orî ce jurisdicțiune catolică.

Însă dorințele aceste, atît de pie și legitime ale bisericii române de Alba Iulia, fură puse în grea cumpănă sub guvernarea bisericescă a noului mitropolit I. Vancea.

Anume, mitropolitul Vancea îndată ce ocupă scaunul mitropoliei de Alba Iulia, împinsu de un zelu nefericitu de propagandă catolică, făcu două încercări cutezate, secrete, pentru perfecta catolisare a Românilor din mitropolia Albei Iulie și pentru supunerea deplină a acestei sfinte biserici strămoșesci sub autoritatea absolutistică a capului bisericii

catolice și a congregațiunii de propaganda fide din Roma.

Spre a pune astădi în evidență înaintea publicului român situațiunea nespusu de grea, în care se află religiunea strămoșescă a poporului român din mitropolia Albei Iulie și drepturile clerului și ale poporului român de a-și administra singuri biserica lor, noi vom espune aici decisiunile nefericite ale celor două concilii dela 1872 și 1882, decisiuni, prin cari se alteră credința strămoșescă a poporului român, și se submină din fundamentu independența seculară a mitropoliei române de Alba Iulia.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II.

Conciliul ăntăiu provincialu dela 1872.

Cea de ăntăiu încercare temerară de a introduce dogme nouă de credință în religiunea Românilor din mitropolia Albei Iulie, și de a supune biserica acăsta întru tôte la jurisdicțiunea absolută a bisericii catolice, se făcu de mitropolitul Vancea în a. 1872.

Anume în anulă acesta, 1872, mitropolitul Vancea convocă la Blașiu unu sinodul mitropolitanu, séu, după cum îl numesce densusul în modu anticanicu, unu „conciliu provincialu“, însă fără să făcă de locu cunoscutu nici clerului, nici poporului, cesțiunile mari, cari aveau să se tracteze în acestu conciliu, ces-

tiuni, cari în ce privesce estensiunea și consecințele lor, erau cu multu mai mari, decâtu cele ce se tractase sub episcopul Atanasie la începutul unirei cu Roma.

Acestu sinodul alu mitropolitului Vancea, care avea să schimbe numai în câteva ore întregă religiunea strămoșescă a Românilor din mitropolia Albei Iulie, nu avea absolutu nici unu fundamentu legalu. Elu nu se întemeia pe nici o lege electorală. Membrii săi nu erau aleși de nimeni, nici de cleru, nici de popor; peste totu nu se făcuse nici celu mai micu simulacru de ale-

gere. Sinodulă dela 1872 nu era convocată nici chiar după usulă vechiul ală bisericeii române de Alba Iulia și anume, ca în cesiunile de primire a unoră dogme nouă, sinodulă să fiă compusă din toți protopopii, din toți preoții și din deputații mireniloră. Așa se făcuseră mai înainte tôte sinódele năstre dogmatice.

Din contră, decă nu ni ar spune cumva însuși actele sinodului dela 1872, nouă ni-s'ar păre lucrurile de necredută. Mitropolitulă Vancea, din propria sa auctoritate, cu delăturarea usului vechiul ală bisericeii năstre, convocă la acestă sinodă, cu votă decisivă, numai pe episcopii sufragani. Așa că sinodulă, care avea să primescă tôte dogmele și instituțiunile catolice în biserica română, care în modulă acesta avea să schimbe religiunea strămoșescă a poporului română din mitropolia Albei Iulie, era compusă celă multă din trei-patru persoane cu votă decisivă. Și fiind că însuși mitropolitulă Vancea vedea forțe bine, că ună astfelă de sinodă din 3—4 persoane, care să schimbe dogmele de credință ale Româniloră, ar fi avută aparența unei adevărate apostasii a unoră 3 seu 4 persoane bisericesci, de aceea dănsulă invită pe episcopii sufragani „să mai aducă“ la acestă sinodă și pe alți „Venerați în Christosă frați“, pe cari voră voi dănsii, ca să fiă de față la pertractările acestui sinodă în calitate de teologi“ (adecă fără votă de-

decisivă.) Inse de o alegere din partea clerului și a poporului, ori numai din partea clerului nu e de locă vorbă.

Acestă sinodă era așa dér compusă din ómenii chie ma și anume, dér nu aleși de cleră și de poporă, de ómenii desemnați anume de bunulă placă ală făcărui episcopă, și despre cari erau siguri dinainte, că precum dănsii nu au votă decisivă, totă astfelă nici nu voră face vre-o opozițiune în contra decisiuniloră celoră 3—4 persoane. Astfelă era compusă acestă curiosă conciliu provincială dogmatică dela 1872, conciliu necunoscută și neusitată până aci în biserica mitropoliei române de Alba-Iulia.

Era așa dér ună sinodă numai în formă, o adunare de câteva persoane bisericesci sub falsele aparențe ale unui sinodă bisericescă.

Acestă sinodă se întruni apoi la Blășiu în ziua de 5 Maiu 1872.

Indată în ședința a doua a acestui sinodă, mitropolitulă Vancea puse înaintea membriloră prezenți ună elaborată gata despre **credința catolică**, credință, pe care dăcea dănsulă, că trebuie să o țină întrăgă, neviolată și mitropolia de Alba Iulia*), ună elaborată despre puterile absolute ale Papei și despre diferite dogme nouă, cari se primise chiar și în biserica catolică numai în timpulă din urmă.

Peste totă, acestă elaborată

*) Conciliulă provincială primă, pag XLI.

dogmatică ală mitropolitului Vancea, era numai o simplă compilațiune prejudețiosă din scrierile celor mai celebri iesuiți, o motivare sofistică a unei mulțimi de cestiuni dogmatice și administrative, cari din premisele sfintei scripturî ajungă la conclusiunile cele mai false, și cari tôte tindă într'acolo, ca să supună lumea creștină la domnia absolută bisericească și lumescă a Papei și a societății iesuite.

Astfelă în acestă sinodă, mitropolitul Vancea constrînse pe membrii prezenți să voteze în contra voinței loră dogmele și decretelile următore, până aci neacceptate în biserica română de Alba-Iulia. Anume:

că Papa dela Roma nu numai, că este capulă vedută ală bisericei universale, dăr „are deplină putere de a pasce, de a cârmui și de a administra“ pre cum în biserica catolică, așa și în biserica greco-catolică (Conciliulă provincială primă pag. 7);

că biserica mitropoliei de Alba-Iulia „primesce, mărturisesce și crede tôte, câte le primesce, le mărturisesce și le crede biserica romano-catolică“ (Ibid. pag. 9);

că pe viitoră toți Episcopii și preoții, cari voră lua pater la sinodele provinciale, să facă „mărturisirea publică a credinței catolice după formula prescrișă de Papa Urbană VIII.“ (Ibid. pag. 13);

că Papa are „dreptulă perfectă și independentă de

guvernare și legislațiune“ precum în biserica catolică, așa și în biserica de Alba Iulia (Ibid. pag. 18 și 23);

că „pontificele romană când vorbește de pe catedră și când dispune în basa supremeisale autorități, că biserica întrăgă să țină vre o dogmă de credință séude moravuri atunci densusul se bucură de infalibilitate, din care causă astfelă de hotăriri ale Pontificelui nu se mai potă schimba (Ibid. pag. 23).

Acésta este formula dogmei de infalibilitate, așa după cum se votă în a. 1870 în conciliulă dela Vaticană, și pe care o primă acum și sinodulă dela 1872.

Mai departe, că „Pontificele romană după dreptulă divină... este judecătorulă supremă ală credincioșiloră, și în tôte cauzele supuse judecății bisericești se pôte face recursulă la densusulă“ (Ibid. pag. 26—28);

că „judecata scaunului apostolică nu se mai pôte anula de nimeni, și nici nu este iertată cuiva să judece asupra judecății Papei. (Ibid. pag. 27—28);

că „este falsă când susțină unii, că dela judecata Pontificiloră romană s'ar mai pută apela la conciliulă ecumenică (Ibid. pag. 27—28);

că Papa „ca supremă auctoritate, căreia 'i s'a încredințată depositulă credinței, are dreptulă esclusivă de a prescrie forma cultului publică și privată“ precum în biserica

catolică, așa și în biserica greco-catolică (Ibid. pag. 104);

că „Mitropolitul este numai un grad intermediar între Pontificele romană, capul bisericii, și între episcopi (Ibid. pag. 78);

Așa-dér Papa, capul bisericii catolice, fù primită acum chiar în hierarchia internă a bisericii române de Alta-Iulia.

După cum scimă cu toții, una din cestiunile mari, ce-o urmăresce de multă Papismul, este de a absorbi în sine toate drepturile instanțelor subordonate, astfel că pe viitor în biserica catolică nu are să mai fiă nici cea mai mică umbră de autonomie și de libertate bisericească.

Se scie de-aseenea, că astăzi în biserica catolică domnesce spiritul ieszuitic. Ieszuiții făcură din teologie o speculă practică, și victoria lor cea mai mare fù proclamarea dogmei de infalibilitate în a. 1870.

Acéstă infalibilitate se bazează pe presupunerea, că Papa, în cestiunile de credință și de morală, este condus de spiritul sântu și că nici-odată nu pôte să rătăcescă în cestiunile aceste.

Abstragându acum de tendințele politice, ce le urmăresce Papismul, dogma acéstă a infalibilității este în absolută contradicere cu spiritul și cu instituțiunile bisericii Răsăritului, cari atribue puterea suverană în materie de credință și de moravuri esclusiv numai sinodelor ecumenice.

Afară de aceste decisiuni, cari privesc credința religioasă și hierarchia Mitropoliei române de Alba Iulia, sinodul dela 1872 mai aduse nisce decisiuni absolutistice, cu totul contrare desvôltării istorice a bisericii române din Transilvania, decisiuni, prin cari poporul credincios, acest element fundamental al oricărei biserici, fù eschis într'un mod violent de a mai avé cuvânt în orice fel de sinode bisericesci, fiă acelea mitropolitane, ori diecesane, fiă în cestiuni de credință, fiă în cestiuni de simplă administrațiune bisericească.

Vedem așa-dér cu toții, că prin dispozițiunile și prin dogmele, ce se votară în sinodul dela 1872 nu numai că Biserica română de Alba Iulia fù despoiată de totă libertatea și independenta, ce o avuse în trecut, dér se alteră din fundament totă credința și toate canónele bisericii noastre.

Mitropolitul Vancea scia însé dela început, că decisiunile mari și cutezate, cari se voru lua în acest conciliu pentru a disolva cu totul biserica românească de Alba Iulia în biserica papistașă, voru turbura adencu sentimentele religioase și naționale ale poporului român; de aceea densuslă luă încă dela început toate măsurile de precauțiune, ca să evite orice protest eventual, care s'ar pute ridica din partea clerului și din partea poporului credincios.

Pentru scopul acesta mitropolitul Vancea constrinse încă dela începutul ședințelor pe mem-

brii prezenți se facă promisiune solemnă pe credința lor preoțescă, că nu voru descoperi nimicrui nimic din toate, ce se voru ceti și decide în acestu sinodă, până când decisiunile aceste nu se voru publica (adecă aproba și promulga) la timpulă sêu și cu modalitățile prescrite.

Eată formula curiosă a acestui jărământă preoțescă, formulă, care de-o parte ne arată absolutismul, ce domnea pe atunci în biserica de Alba Iulia, ér de altă parte ne pune în lumină intențiunile ascunse ale arhierelui, care cerea o astfel de promisiune.

Textulă promisiunei este:

„Promită pe credința preoțescă, că voiu ține ca unu secretă religiosă și sub tăcere absolută, toate cele ce voru fi cetite, desbătute, pertractate și decise atât în adunările generale, adecă complete, câtă și în diferitele secțiunî: că nu voiu descoperi nimicrui nimica, mai înainte de ce acelea pe calea sa, la timpulă sêu și în modulă prescristă se voru publica“. (Ibid. pag. XIV—XV)

Decă acum întră adevără intențiunile mitropolitului erau curate, decă decisiunile aceste erau sê fiă pentru binele poporului română, de ce atunci mai era lipsă sê le țină secrete de partea cea mare a clerului și de întregă poporulă română?

Dér destulă, că membrii sindului dela 1872, după terminarea acestoră agende, se despărțiră fiăcare cu conștiința neliniștită, cu lăcate grele pe inimile loră, fără

sê potă comunica cuiva aceste decisiunî, cari surpau pentru eternitate o biserică națională română din Transilvania și Ungaria.

Mitropolitulă Vancea apoi din propria sa inițiativă, fără sê fiă cumva autorisată de usulă celă vechiă ală bisericei de Alba Iulia, supuse Congregațiunei de propagaanda fide pentru revisuire și aprobare toate actele acestui sinodă heterodoxă.

La Roma decisiunile acestui sinodă remaseră 9 anî întregă, fără sê fiă aprobate, ér în totă timpulă acesta lungă de 9 anî, nimică absolută nu străbătă în publicitate despre decisiunile de catolisare votate în secretă de conciliulă mitropolitului Vancea din 1872. Așa, că nime din Românî, nici din partea cea mare a clerului, care nu participase la sinodă, nici din poporulă credinciosă, nici din bărbații politici ori literați, nu putură sê afle nimică, nici chiar la an. 1881, despre cele ce se petrecuse la Blașiu în 1872.

Intră adevără, cu câtă solemnitate, cu câtă rezoluțiune ar fi putută sê protesteze întregă poporulă unită în timpă de 9 anî în contra acestoră violențe, ce se făceau asupra conștiinței sale, în contra substituirii oculte a unoră nouă dogme de credință, în contra furișării unei alte religii în biserica română de Alba Iulia, în contra despoiarii acestei mitropolii de vechile sale drepturi de libertate și de independentă.

Inșă partea cea mare a clerului și apoi întregă poporulă ro-

mână se afla în perfectă necunoștință de această lovitură violentă, ce se pregătea asupra bisericii noastre, și de aceea nici nu putu să protesteze de loc, în totu timpul acesta de 9 ani.

La anul 1881 apoi în ziua de 8 Martie, Papa Leo XIII aprobă decisiunile conciliului dela 1872 și, lucru curios, Pontificele romanu în credință, că Românii uniți suntă aproape întru toate asimilați cu catolicii, că de aci în-

inte suntă lipsiți de ori ce voință și ori ce libertate în cestiunile bisericesci, că în totu clerulu și populu romanu nu se mai află omeni, cari să apere credința și independința cea vechiă a acestei biserici, Papa Leo XIII, dicemū, declară de nule și fără valoare toate dispozițiunile și instituțiunile Bisericii române de Alba Iulia, cari vorū fi contrari concluserorū acestui conciliu ilegalu din 1872. (Ibid. pag. 188.)

III.

Conciliulu alu doilea provincialu din 1882.

Sosise anul 1882 și încă nime, afară de puținele persoane, cari luase parte la desbaterile secrete din 1872, nu avea cunoștință de pregătirile, cari se făceau în secretu de a trece mitropolia romană de Alba-Iulia la catolicismu.

Românii avuseră de vécuri întregi o încredere nestrămutată în preoții și în Vlădicii săi, cari tot-deuna, atât în timpul trecutū, câtū până în zilele noastre, au lucratū în deplină consfătuire și înțelegere cu poporulū. Singurū numai mitropolitulū Vancea se separă de poporū și cercă prin decisiunile conciliului dela 1872 să separeze și clerulu de poporū.

Pregătirile oculte de a trece la catolicismu începute în a. 1872 se continuară și în a. 1882, cu același sistemū ascunsū de a converti pe cineva fără să scie.

Anume mitropolitulū Vancea în ziua de 8 Aprilie 1882 adresă o nouă circulară episcopilorū sufragani, prin care le făcea cunoscutū, că din „grația Sfântului Scaunū Apostolicū“ s'au întăritū decisiunile sinodului din 1872, și acum „datorința sa cea mai plăcută“ este de a publica aceste decisiuni „cu modalitățile prescrite“.

Pentru acestū scopū, mitropolitulū Vancea convocă unū alu doilea „conciliu provincialu“ pe ziua de 30 Maiu 1882, ér în hărtia de convocare amintea numai în trecătū episcopilorū sufragani, că în sinodulū acesta se vorū tracta și alte obiecte de mare influență și gravitate (magni momenti obiecta), cari privescū toate diecesele mitropoliei de Alba-Iulia.

Sinodulū din 1882, întogma ca

și sinodulă dela 1872, era convocată fără să aibă de basă vre-o lege óre-care electorală, séu celú puținú să se observe usulú celú vechiu consfințitú în decursulú timpului în mitropolia de Alba Iulia, că la sínódele pentru primire de dogme să fiă prezénți cu votú decisivú toți protopopii, toți preoții și deputații mirenilor.

Din contră mitropolitul Vancea și episcopii sufragani „aduseră“ (intrebuințămú terminii hărției de convocare), aduseră la sinodulú acesta numai persónele, pe cari „voiră“ dênșii, dér și aceste fețe bisericesci erau che-mate aici numai în calitate de „teologi“, ca să asiste fără votú decisivú.

In acestú sinodú alú II-lea lucrurile se petrecură întogma ca la sinodulú din 1872. Mitropolitul Vancea, mai înainte de tóte, constrínse pe membrii prezénți să facă „promisiunea solemnă pe credința preoțescă“, că din tóte cele ce se vorú ceti, și se vorú decide în acestú sinodú nu vorú descoperi nimérui nimicú până când tóte aceste decisiuni se vorú publica la timpulú séu și cu modalitățile prescrite (se înțelege ca lucruri împlinite.)

Intrămú acum așa-dér in a doua periódă de a se ținé se crete nu numai decisiunile heterodoxe ale conciliului din 1872, dér și decisiunile de mare gravitate (magni momenti), ce se vorú vota în cursulú acestui alú II-lea conciliu.

Promisiunea solemnă se făcú. Se publicară apoi în secretú decisiunile sinodului din 1872, cari în linia primă subminau din fundamentú credința și independența bisericeii de Alba Iulia, ér în linia a doua unitatea și naționalitatea poporului românú.

Este însé evidentú pentru orí cine, că această publicare făcută în secretú la 1882 (după 10 ani) cu obligământulú de a se ținé și mai departe în secretú, numai publicare nu se póte numi. Dér destulú că decisiunile aceste de schimbarea legii, votate în 1872, rămaseră și de aci înainte subtrase dela cunoscința poporului și a părții celei mari din clerú.

Insé lucrurile nu se mărginiră numai aci. Ca și cum mitropolia de Alba Iulia prin decisiunile din 1872 nu ar fi fostú pusă în cumpenă destul de grea, ca și cum grópa pentru înmormântarea credinței nóstre vechi și a independenței mitropoliei de Alba Iulia nu ar fi destulú de adêncă, mitropolitul Vancea făcú în conciliulú acesta alú II-lea unú pasú mai departe pentru reformarea definitivă a credinței române și pentru asimilarea completă a bisericeii de Alba Iulia în sínulú bisericeii catolice.

Anume mitropolitulú puse înainte acestui conciliu unú nou elaboratú fórte captiosú, despre „mărturisirea credinței catolice.“

Prin acestú nou elaboratú sinodulú din 1882 fú constrínșú să primescă și să recunóscă de base

și de legi fundamentale ale credinței noastre și ale mitropoliei de Alba-Iulia toate sinódele particulare și ecumenice, neadmise în biserica Răsăritului, și pe cari le recunoște numai biserica papistă.

După cum scimă cu toții, întrégă credința Bisericii din părțile Răsăritului, precum și credința bisericii române din Transilvania, care face parte din Biserica Răsăritului, se întemeiază exclusivă pe Bibliă și pe dispozițiunile său canónele celoră de ântâiu șapte sinóde ecumenice. Scimă de-asemena cu toții, că prin canónele acestoră șapte sinóde ecumenice se încheie în modă definitivă și nestrămutabilă oră ce desvoltare mai departe a doctrinei de credință, ast-felă că în Biserica Răsăritului nu se mai póte admite absolută nici ună sinodă altulă particulară oră ecumenică, fără de a răsturna întrégă doctrina bisericii Răsăritului.

Intemeiându-se pe aceste principii nestrămutabile ale religiei Răsăritului, sinodulă de unire dela 1698 nici nu a primită pentru mitropolia de Alba-Iulia nici ună sinodă mai multă ecumenică oră particulară. Sinodulă acela (din 1698) a rămasă pe lângă cele 7 sobóre dela începută.

Dér ce se întemăplă acum la a. 1882?

În urma impunerii absolutistice a mitropolitului Vancea, sinodulă său „conciliulă” din Blășiu recunoște de obligătoare pentru Biserica de Alba-Iulia o lungă seriă

de concilii ecumenice și particulare, cu totulă ne admise în Biserica Răsăritului, fără ca acestă conciliu să iée în considerare, că prin acéstă admitere mitropolia română de Alba-Iulia s'a scosă singură afară din Biserica Răsăritului, și că a rămasă fluctuândă, cum amă đice, în aeră, ca o mică planetă rătăcitóre eșită din orbita sa.

Eată acum decisiunile heterodoxe ale conciliului provincială ală II-lea din 1882:

„Venereză și primescă:

„Sinodulă . . . Constantinopolitană . . . ală optulea în ordine, și mărturisescă, că în acela Fotiu cu dreptulă fú osândită.

„Venereză și primescă toate celelalte sinóde ecumenice ținute în modă legală cu auctoritatea Pontificelui romană și aprobate de dênșii, și mai cu sémă sinodulă Florentină, și mărturisescă cele ce s'au hotărítă în conciliulă acela“.

„Asemena venereză și primescă sinodulă Tridentină și mărturisescă cele ce s'au hotărítă în acela“.

„Apoi venereză și mărturisescă sinodulă ecumenică din Vaticană și toate cele ce s'au propusă, stabilită și declarată în elă și cu deosebire îmbrățișeză cu totă tăria și mărturisescă decisiunile ce privescă **Primatulă Pontificelui romană și decisiunile în privința infalibilității lui.**

„Mai încolo **primescū și mărturisescū** toate celelalte, câte le **primesce și le mărturisesce** **„Sânta Biserica a Romei,** și tot-odată condamnă, respingū și **anathemizezū toate cele contrare** precum și schismele și eresile **condamnate, respinse și anathemisate** de Sânta Biserica a Romei.“

În mulțimea acésta enormă de concilii numite și nenumite ale bisericii catolice, pe cari sinodul acesta dela 1882 le votă en bloc în o singură ședință, țără să se citescă decisiunile lorū, noi vedemū făcându-se aci amintire expresă de conciliulū dela Florența, de conciliulū dela Tridentū și de conciliulū din Vaticanū. Să ne oprimū puținū aici asupra acestorū concilii.

În Conciliulū dela Florența (1439), după cum scimū, se făcū numai în aparență o unire între biserica orientală și între biserica catolică. Toți patriarhii din Răsăritū, afară de patriarhulū din Constantinopolū, aruncară anatemă asupra decretelorū acestui conciliu, astū-felū că acestū conciliu este condamnatū în Biserica Răsăritului.

În ce privesce conciliulū dela Tridentū, acesta se ținū la a. 1543—1563 pentru delăturarea reformațiunei începute totū din cauza diferitelorū abuzurī ale bisericii catolice. Acestū conciliu definī de nou toate punctele, toate dogmele credinței catolice, și votă o mulțime de decisiunī, de mare gravitate, în ce privesce supunerea și

administrațiunea bisericescă. Însă Francia, statulū celū mare catolicū, protestă în contra acestui conciliu. Decretele acestui conciliu nu tură primite nici chiar în Italia peste totū loculū. Regatulū Neapolitanū protestă în contra lorū, ér în Spania, în țera acésta eminentemente catolică, conciliulū dela Tridentū fū primitū cu mari restricțiuni, numai întrū câtū decisiunile sale nu vorū fi în contradicere cu legile statului. Peste totū în Francia, în Germania și în Ungaria conciliulū dela Tridentū nu fū primitū de locū, și singurū numai dispozițiunile ce privescū credința se introduseră în decursulū timpului într'unū modū tăcutū încetū cu încetulū și în țerile aceste.

Ce făcū însă „conciliulū“ dela 1882? Spre a da o dovadă de lipsa sa de reflexiune politică-bisericescă, conciliulū dela 1882, fără să existe nici o necesitate seu interesū mare bisericescū, primī toate dispozițiunile dogmatice, ierarchice și administrative ale conciliului dela Tridentū, dela alfa până la omega, precum nu le primise nici Spania, nici Francia, nici Italia, nici Germania, nici chiar Ungaria.

Venimū acum la conciliulū dela Vaticanū ținutū în anii 1869—1870. Acesta este conciliulū, care definī dogma de infalibilitate a Papei. Se scie, că la acestū conciliu nu luară parte episcopii Orientului, și chiar din cei 1044 de prelați catolici, cari tură chemați la acestū conciliu, de abia se înfățișară 723—744, ér dintre aceș-

tia 137 episcopî se declarară în contra infalibilității.

Acéstă dogmă, după cum amû amintitû și mai înainte, se baséză pe presupunerea, că Pontificele romanû nu pôte rêtăci nicî-odată în materiă de credință. După Bibliă, infalibilû este numai Dumnezeu, însă conciliulû dela Vaticanû declară de infalibilă o persoană omenescă muritoare, care ca toți ómenii este supusă la totû felulû de bóle trupesci și sufletesci și astû-felû supusă și rêtăcirei.

Altcum crede Biserica Răsăritului. În biserica vechiă creștină și peste totû în biserica orientală, înalta autoritate de a se pronunța în ultima instanță, peste totû puterea suverană legislativă séu infalibilitatea, cum amû numi-o, o aveau și o au numai sobórele ecumenice.

Aceste erau așa-dér obiectele de mare gravitate, despre cari amintea mitropolitulû Vancea în hărtia sa de convocare adresată episcopilorû, însă fără să facă mai înainte cunoscute cestiu-nile aceste mari, nicî clerului, nicî poporului.

În fine, în conciliulû dela 1882, mitropolitulû Vancea făcû unû pasû și mai departe, ca să izoleze cu totulû biserica de poporû.

După cum amû vëdûtû, prin decisiunile dela 1872 poporulû credinciosû fû eschisû pentru tot-deuna de a mai avé cuvântû în orî ce telû de sinóde, fiă acele mitropolitane, fiă diecesane.

Acum prin decisiunile conciliului dela 1882 poporulû credinciosû fû eschisû de a mai avé cu-

vântû chiar și în cestiu-nile, ce privescû administrarea fondurilorû și averilorû bisericesci (Tit. II Sect. IV. c. 94. ef. pag. 180. 184.)

În 6 Iunie 1882 apoi se termină și acestû conciliu alû II-lea provincialulû.

După terminarea conciliului mitropolitulû Vancea supuse Congregațiunei de propaganda fide și Pontificelui romanû tóte decisiunile acestui conciliu spre revisuire și aprobare.

În 30 Sept. 1884 Papa Leo XIII întări decisiunile aceste, și apoi în credință, că de aci înainte pôte să guverneze mitropolia de Alba-Iulia după sistemulû puterei absolute, introdusû în biserica catolică, Papa declară de nule și fără valóre tóte dispozițiunile și usurile, ce esistă în biserica unită, și cari vorû fi contrari acestorû decisiuni, séu dogmelorû și sinódelorû nouë, ce se primise. (pag. 190).

Însë conclusele aceste, dîn 1872 și 1882, nu ajunseră la cunoscința poporului și a părții celei mari dîn clerû nicî chiar la a. 1884. Ele fură ținute și mai de parte ca unû secretû religiosû. Abia la anulû 1886 se tipăriră, nu putemû sci la Blașiu orî la Roma, căci tipografia nu este indicată, actele ambelorû acestorû concilii*), dér ele rëmaseră și de aci înainte necunoscute publicului.

Nicî diarele nóstre națiionale,

*) Actele concilielorû tipărite la a. 1886 pórtă pe fața întâia însemnarea de Edițiunea II. Noi însă nu amû vëdûtû până astădi edițiunea I.

nicî literații români nu avură nicî o cunoștință despre decisiunile aceste până în toamna anului 1892, cându pentru prima oară această trecere ocultă la catolicism, ca să nu-i dicem apostasiă, fû descoperită publicului prin „Gazeta Transilvaniei“.**)

Din cele înfățișate până aici vedem așadér, că sinódele ținute de mitropolitul Vancea în a. 1872 și 1882 nu erau sinóde de administrațiune bisericescă, nu erau sinóde dogmatice, séu pentru apărarea credinței noastre în contra unor eresii óre-carî, ci erau adevărate adunări secrete pentru schimbarea religiunii strămoșesci a poporului român din mitropolia Albei-Iulie.

Acea ce făcú mitropolitul Vancea în 1872 și 1882 întrece de o miiă de ori ceea ce a făcutú episcopul Atanasie la 1698. Sinódele mitropolitului Atanasie nu primise nicî o dogmă catolică, nu cedase pontificelui romanu nicî unú dreptú de legislațiune și administrațiune în biserica de Alba-Iulia. Inse Conciliile mitropolitului Vancea primiră tóte dogmele catolice, tótă credința catolică, declară pe Papa de supremú capú ierarhicú cu puteri absolute și infalibilú în mitropolia de Alba-Iulia. Episcopulú

Atanasie fusese silitú de grelele împrejurări de atunci, și elú tăcuse o unire cu Roma, în sensú naționalú. Mitropolitul Vancea însă, fără să fiă constrinsú de evenimentele politice, ori de altă natură, făcú o unire exclusivú în sensú catolicú și în contra voinței poporului românú. Astfelú, că din punctulú de vedere alú catolicismului, unirea cea adevărată catolică cu Biserica Romei nu o făcú episcopulú Atanasie, ci o făcú mitropolitul Vancea.

Ceea ce nu putură să câștige misionarii catolici în timpú de 700 de ani dela episcopii, dela protopopii, dela popii și dela poporulú românescú, câștigară într'o singură di, într'o singură ședință dela mitropolitul Vancea.

Ne aflămú așadér în fața unei loviturí de statú în biserica de Alba-Iulia.

Ne aflămú în fața unor sinóde ilegale ținute în contra canónelorú bisericei orientale și în contra usului vechiu, ce a existatú în Biserica noastră până la mitropolitul Vancea; în fața unor acte, prin carí se rupse cu totulú mitropolia Albei-Iulie din Biserica Răsăritului, și se desființă din fundamentú vechia independență a acestei sfinte biserici, ce o avea până aci pe terenulú bisericescú, nu din grația pontificilorú, ci pe basa unei serii de instituțiuni vechi naționale-bisericesci, pe carí le putemú urmări până în cele mai depărtate timpuri ale evului mediu, independență, care a fostú apărátă cu o resoluțiune demnă

***) O probă invederată, că publiculú românú până în anulú 1892 nu avea nicî o cunoștință de aceste decisiuni este „Istoria Transilvaniei“ a d-lui Barițiu, anume ultimulú Tomú publicatú în a. 1891 și în care nu se face absolutú nicî o amintire de decisiuni atátú de grave, luate la Blășiu în a. 1872 și 1882.

și bărbătească atât în timpurile nefericite ale națiunii noastre, când Papii dela Roma ațîtau pe regii Ungariei cu resbelu de exterminare asupra poporului nostru, cât și în timpul persecuțiunilor calviniste din Transilvania.

Ajunsesem în timpul din urmă să ne bucurăm cu toții, că Biserica de Alba-Iulia, după o luptă purtată cu abnegațiune și cu energiă de episcopii, de clerul și de poporul nostru în cursu de 200 de ani, să se desfacă încet cu încetul din lațurile de paingenu, ce i le pusese de gatu, de mâni și de picioare iesuiții Barani, Hevenesii și arhiepiscopul Strigonului Collonits și toți „teologii“ catolici trimiși în Alba-Iulia și în Blăși.

Însă de abia am ajuns la liman și guvernarea bisericească a mitropolitului Vancea ne puse de nou de gatu lațurile de paingenu ale iesuiților, și astăzi suntem încălciți mult mai rău de cum am fost până aci.

Toți suntem într'o formă îngrijați, ba chiar înspăimântați, de consecințele periculoase pentru biserică și naționalitatea noastră, în urma lăpădării noastre de credința strămoșească, în urma catolisării formale făcute în 1872 și 1882, în urma despoierii mitropoliei de Alba-Iulia de toate drepturile sale de autonomie și libertate, în urma eschiderei întregului cleru (afară de episcopi) de a mai avu votu decisiv în sinódele mitropolitane, seu în sinódele în cari se tracteaza de credința noastră, în urma es-

chiderei poporului român credinciosu din ori-ce felu de sinóde.

Suntem îngrijați, fiindcă biserică română a fostu singurul portu, în secolele trecute, în care s'a scutitu naționalitatea noastră română. În Biserica română s'a păstratu comunitatea credinței, comunitatea limbei, comunitatea intereselor noastre politice, în biserică română amu aflatu mângăierii, încuragiării și apărării în zilele grele, ce veniau peste naționalitatea noastră. Prin biserică noastră națională s'a reconstituitu de nou naționalitatea română. Dér astăzi în mitropolia română de Alba-Iulia s'a furișatu o religiune străină, ea s'a desbrăcatu de caracterul seu naționalu, guvernarea bisericească supremă nu mai este în mâna Românilor, ci în mâna străinilor, cari au alte interese bisericesci și politice, și puțin îi dore de naționalitatea și de caracterul naționalu alu bisericeii noastre.

Este însă evidentu, că decisiunile acestor concilii, dela 1872 și 1882, nu pot să aibă absolutu nici o valóre legală în biserică de Alba-Iulia:

De órece nu a statu și nu pôte sta în competența unui mitropolitu, nici în competența unui sinodú mitropolitanu, ca să primescă dogme de credința până aci neprimite în biserică română răsăritenă, să sacrifice drepturile de independență ale Mitropoliei de Alba-Iulia, și să conferescă Bisericeii catolice și capului ei drepturi de jurisdicțiune, de admninis-

trațiune, de amestecă și de putere absolută în toate afacerile Mitropoliei noastre;

cu atât mai puțin puteau să aibă dreptul acesta nise adunări numite concilii compuse numai din 3—4 persoane cu votă decisivă, și din 20—21 de persoane, fără cura animarum, și fără votă decisivă, omeni nu aleși de cleră și de poporă, ci „aduși“ aci după bunul placă al mitropolitului și al episcopilor.

Nu potă avé valóre:

fiind-că suntă în contra actului de unire, a pactului nostru fundamentală cu Roma;

fiind-că sinodulă de alegere dela 1868, care a încredințată mitropolitului Vancea scaunulă mitropoliei de Alba Iulia, prin decisiunile, ce i le-a pusă atunci ca obligațiune, i-a luată totă dreptulă de a puté primi vre o dogmă catolică, și de a puté ceda vre odată în cursulă guvernării sale cevași

din drepturile de libertate și de independență ale bisericei de Alba Iulia.

De aceea conciliiele și conclusele conciliilor greco-catolice din 1872 și 1882 suntă și rămână anticanonice, heterodoxe, nule și fără valóre pentru toți seculii și fără putere obligatóre pentru clerulă și poporulă Bisericei române din Mitropolia Albei-Iulie.

Și chiar decă s'ar întempla vre odată, că vre ună sinodă ore care să le recunoscă, ele rămână nule și fără valóre, fiind-că nici ună sinodă nu este îndreptă, fiă mitropolitană, fiă diecesană, să schimbe religiunea poporului română, și să despoie biserica română de drepturile sale de libertate și independență, ce le are pe basa canóneloră bisericescă și pe basa desvoltării sale istorice.

Manifestul de unire

al Mitropoliei române de Alba-Iulia cu biserica Romei, din 7 Oct. 1698 și condițiunile unirei.

1. „† Inse într'acestă chipă ne unimă . . . cum pre noi și rămășițele noastre a Răsăritului, se nu ne clătéscă“.
2. „Să stée în voia soborului pre cine ar alege să fiă Vlădică“.
3. „Tótă legea noastră să stée pre locă“.

Manifestul de unire din 7 Oct. 1698.

Pe la anii 1690—1700 catolicismul din Transilvania se afla într'o stare cu totul miserabilă. Sașii din Transilvania, din credincioși catolici, cum fusese mai înainte, se făcuse luterani încă din secolul al VI-lea, ér Ungurii și o mare parte din nobilimea catolică românescă se făcură reformați și unitari. Bisericile catolice din Transilvania persecutate aspru de principii calvinii în totă secolul al VII-lea, ajunseră aprópe de apunere, astfel, că pe la finele secolului al XVII-lea de abia se mai aflau două biserici catolice publice în tótă țera. Peste totă numărul catolicilor și al preoților catolici, scăduse așa de mult, încât

mai târziu, când împératul Carol VI luà din mâna calvinilor biserica episcopală din Alba-Iulia trett ul ca clerul românesc să introducă în catedrală pe noul episcop catolic Georgiu Martonfi, și protopopul românesc Petru din Daia să servescă oficiul în limba românescă la altariul cel mare din biserica catolică*)

Inse dela a. 1696 încóce lucrurile începă a se schimba.

La anul 1698 Transilvania ajunge sub domnia casei austriace. Acum guvernul din Viena, vędându starea cu totul miserabilă a catolicismului din Transilvania,

*) Laurianu, Magazin istoric Tom. III. pag. 327.

se decise, ca să înmulțescă numărul acestor catolici prin câștigare de suflete. Anume în timpul acesta cestiunea cea mare politică în Transilvania era: cine să aibă deregătorile cele mai mari și mai multe în țera acesta? Reformații și protestanții le cereau pentru dênșii, ér religiunea catolică fiind-că avea puțină următori nu putea să ajungă la nimic. În astfel de împrejurări cu totul nefavorabile ale catolicismului din Transilvania, guvernul din Viena făcù planul, ca să mijlocéscă o alianță bisericéscă între catolici de o parte și între Români, cari cu numărul lor copleșiau pe tôte celèlalte naționalități din Transilvania, și apoi în modul acesta să asigureze nu numai puterea, dér și supremația religiunii catolice în Transilvania, ér prin religiune domnia politică a casei austriace.

Astfel, la impulsul guvernului din Viena, se începură numai decât tractările pentru unirea Românilor cu biserica catolică a Romei.

Primele tractări de unire se începură sub mitropolitul Teofil. Inse negocierile aceste nu avură nici un rezultat. Mitropolitul Teofil murì în a. 1697, ér împèratul Leopold I nu primi unirea făcută de dênșul, ci în anul următor propuse de nou unirea Românilor.

Resoluțiunea acésta a împèratului, prin care se puse de nou înaintea Românilor cestiunea unirei pòrtă data de 14 Aprilie

1698, ér textul ei este următorul:

„Care preot românesc va face mărturisirea credinței: că rămâne a se ține și mai de parte de legea grecéscă, inse face o legătură cu catolicii, recunoscându pe pontificele din Roma ca pe eel mai înalt patriarch, acela se va bucura de privilegiile preoților catolici.“*)

Prin acésta resoluțiune, după cum se vede așa-dér, împèratul Leopold nu cerea de loc dela Români ca să se unéscă în credința catolică cu biserica Romei, nu cerea primirea vre-unei dogme, și în special nu cerea patru puncte dogmatice, nu cerea primirea vre-unui sinod ne-recunoscut în biserica Răsăritului; totu ce se cerea era numai, ca Români să recunéscă în general pe pontificele romanu în calitate de primul patriarch (Summus Pontifex.) al biserice creștine; ér în schimb împèratul promitea Românilor, că preoții români se vor bucura de tôte beneficiile și privilegiile preoților catolici.

Și cari erau aceste privilegii?

Le scim cu toții, acestea erau: că preoții români se nu mai flă iobagi; clerul român se-și aibă reprezentanții săi la guvern, în dieta țerii, și la tôte autorită-

*) Edita professione ad observantiam ritus graeci, apud Catholicos cum agnitione summi Pontificis se dedaraverit.—Resoluțiunea din 14 Aprilie 1698. — Veđi și la Șincai, chronica an. 1698.

țile publice, religiunea română să fiă religiune receptă în țără și în specialul episcopul român să fiă membru al guvernului, după cum era episcopul catolic. Și deorece cu preoții români avea să se unescă totodată și poporul român, urma de sine ca și poporul român să aibă toate privilegiile religiunilor recepte, să fiă națiune recunoscută în țără.

În urma acestor promisiuni în sine foarte mari, prin care se înfățișa înaintea Românilor începutul unei noue ere politice, mitropolitul Atanasie convocă pe luna lui Octombrie 1698 un sobor mare la Alba-Iulia, compus din toți protopopii, din toți preoții și din deputații mirenilor.

Acesta fu cel mai mare sinod bisericesc din toate câte se ținură în cestiunea de unire cu biserica Romei.

În acest sinod după multe debateri serioase, cum cerea gravitatea împrejurărilor și după tot felul de promisiuni mari pentru națiunea română, ce le făceau iesuiții Baranyi și Hevenes, împuterniciții cardinalului Colonnats, sinodul dela 1698 primi unirea cu biserica Romei, în forma, după cum li-o propusese împăratul prin rezoluțiunea sa dela 14 Aprilie 1698.

Etă acum aici textul original în limba română al acestui act fundamental de unire al bisericii române din Transilvania cu biserica Romei, act subsemnat de

protopopii și de mitropolitul Atanasie, și întărit cu pecetia mitropoliei Belgradului:

Pe foia întâia.

„Noi mai în jos scrișii Vlădica, Protopopii și Popii Besericilor Rumânesci dăm în scire tuturor cărora se cuvine, mai vârtos Țerei Ardăului. —

† „Cercând schimbarea acestei lumi înșelătoare, și nestarea, și neperirea sufletelor, căruia în măsură mai mare trebuie a fi de cât toate, din bună voia noastră ne unim cu Besereca Romei cea catholică și ne mărturisim a fi mădulările cesti Biserici sfinte catholică a Romei prin această carte de mărturie a noastră. Și cu acele privilegiomuri vom se trăimu cu care trăesc mădulările și popii acestei Biserici sfinte, precum Înălția Sa Impăratul și coronatul craiul nostru în milostenia decretumului Înălției sale ne face părtași, care milă a nălției sale nevrându a o lăpăda cum se cade credincioșilor Înălții Sale această carte de mărturie și Nălții Sale și Țerei Ardăului o dăm înaintea, pentru care mai mare tărie, dăm și pecețile și scrisorile mânilor noastre. S'au dat în Belgrad în anii Domnului 1698 în 7 zile a lui Octomvrie.

† „Inșă într'acest chip ne unim, și ne mărturisim a fi mădulările sfintei catolicescii Biserici a Romei, cum pre noi și rămășițele noastre din obicei-

„Iulă Bisericeii năstre a Răsăritului, să nu ne clătésca. Ci tóte țeremoniile, serbătorile, posturile cum pâna acum, așa și de acum înainte să fim slobođi a le ține după cãlindariulă vechiu. Și pre cinstitulă Vlădica nostru Athanasie nime până în moartea Sfinției Sale se n'aibă putere ală clăti din scaunulă Sfinției i sale. Ci tocma de i s'artêmpla moarte să stea în voia soborului pre cine ar alege se fie Vlădică, pre care sfinția Sa Papa și înălțatulă împărată să-lă întarésca, și Patriarchulă de supt biruința Înălției Sale să-lă hirotonésca și în obiceiulă și deregatoriilor (citesce: deregătoriile) Protopopiloru carii sunt și voră fi, nici într'unu felă delucru nime să nu se mestece ci să se ție cum și până acum. Er de nu ne vor lăsa pre noi și pre rămășițele noastre într'acésta așezare, Pecetele, și iscãliturele năstre care am dată să naibă, nici o țarie, care lucru l'amă întărită cu pecetea mitropoliei năstre pentru mai mare mărturie“.

(L. S.)

Aici este imprimată în fumă sigilulă mitropoliei de Alba-Iulia, reprezentândă în mijlocă icóna Santei Treimi, ér în jură inscripțiunea: „† Acésta este pecetea Mitropoliei Bălgradului“.

Pe fóia a 2 a și a 3-a urméză subsemnăturile în ordinea următóre:

„† Protopopă Ghiorghi ot Hațâg așa
voescu m. p. L. S.
„Protopopă Ioan ot Himidóra m. p.
L. S.

„Protopopă Iancul dela Jomal m. p.
L. S.
„Protopopu Neculiți Sassebes m. p.
L. S.
„Protopopă Ilie dela Crișuri m. p.
L. S.
„Protopopă Stefanu dela Cușei m. p.
L. S.
„Protopopă Macaveiu din Nemigia
m. p. L. S.
„Protopopu David din Ușalău m. p.
L. S.
„Protopopă Ioanu din Căliană m. p.
L. S.
„Protopopă Grigoraș din Bistrița
m. p. L. S.
„Protopopă Coste din Hăpărta m. p.
L. S.
„Protopopu Gaboru dela Săorăs m. p.
L. S.
„Protopopu Gavril dela Bistra m. p.
L. S.
„Protopopu Michaiu din Călata m. p.
L. S.
„Protopopu Mateiu dela Laposu m. p.
L. S.
„Protopopă Georgie Notaresulă Dai-
nulă m. p. L. S.
„Protopopu Miheilă ot Armeni
„Eu Protopopu Stefanu dela Chioar
m. p. L. S.
„Protopopu Ionuță din Coruia m. p.
L. S.
„Protopopu Simon din Secală m. p.
L. S.
„Protopopu Oane de Keșe m. p.
L. S.
„Protopopu Radulu din Columu m. p.
L. S.
„Protopopu Ionas nu din Moh. m. p.
L. S.
„Protopopu Toma din Vintă m. p.
L. S.

- „Protopopu *Sava din Selisce* m. p. L. S.
 „Eu Protopopu *Radă dela Făgăras* m. p. L. S.
 „Eu Protopopu *Stmila dela Făraș* (sic) m. p. L. S.
 „Protopop. *Daniel din Ilie* m. p. L. S.
 „Eu Protopopu (sic) *Toma din Răcoviță* m. p. L. S.
 „Protopopu *Touder dela Gorghiu* m. p. L. S.
 „Protopopu *Aron din Cichin Délu*.
 „Protopopu *Idomir din Berghis* m. p. L. S.
 „Protopopu *Ioano din Lepindea* m. p. L. S.
 Protu. Popa *Costană dela Șieuța* m. p. L. S.
 „Protopopu *Stefană ot Simihai* m. p. L. S.
 „Protopopu *Simion de Slivaș* m. p. L. S.
 „Protopop *Georgie din Ohaba* m. p. L. S.
 „Protopopu *Adam Cuger* L. S.

Urméză acum repetarea pe scurtă a condițiunilor de unire scrise de Mitropolitul Athanasie cu mâna sa proprie astufel:

„Și așe ne unimă acesti ce „scri (sic) mai sus cum toata „lege noastră, Slujba Beserecii, „leturghia si posturile se sté „pre locū, iară se nar sta pe „locū acele, nici aceste peceți „se naibă nici o tărie asupra „nóstră si Vlădica nostru Atha- „nasie se fie în Scaună și nime „sē nu-lū hărbătăluescă“.

Pe margine:

„Și căria darul nostru“.

„Ath(anasie) L. S.“

Acesta este tractatulă celū mare politicū-bisericescū alū Românilorū din Transilvania din sec. XVII-lea, actulū fundamentalū alū unirei mitropoliei române de Alba-Iulia cu Biserica Romei, aflatū de noi la a. 1879 între hărțile iesuitului G. Hevenesi din Biblioteca universității din Pesta, unde acestū actū a statū aprópe 200 de anī necunoscutū clerului și poporului românū, cari în diferite timpurī și în grele împrejurări avuse așa mare trebuintă de elū.

Indată apoi, după terminarea acestui sinodū, mitropolitulū Athanasie scrie în 16 Nov. 1698 Archiepiscopului de Strigoniū, cardinalului Collonits următoarele:

„In sinodulū generalū noi amū „făcutū mărturisirea credinței ina- „ntea venerabilului Pater Baranyi, „ér exemplarulū acestei mărturi- „sirī l'am trimesū încă mai ina- „inte Eminenței vóstre prin mă- „nile prea veneratului Pater He- „venesi“.*)

Totū cu privire la acestū sinodū cetimū următoarele în Analele misiunei de propaganda catolică din Dacia:

„Fórte multe încercări labo- rióse s'au făcutū până în ziua de astăđi, ca sē aducemū la staululū lui Hs. o turmă atătū de numé- rósă, însă totdeuna speranțele nós-

* Gabriel Hevenesi, iesuitū († 1715) era consilierulū și confesariulū archiepiscopului de Strigoniū, alū cardinalului Collonits, și după cum se vede din acéstă scrisóre a mitrop. Athanasie dēnsulū încă fusese de față la sinodulū de unire din 1698.

tre ne-au înșelat, până când în urmă în anul trecut (1698) mai întâiu cu ajutorul lui Dumne-deu, apoi cu zelul și activitatea prefectului misiunii de propagandă din Alba-Iulia, această turmă rătăcită a fost adusă la staulul lui Christos, făcându-se despre acesta un document public, semnat mai întâiu cu numele și cu sigilul episcopului, apoi cu numele a 38 de protopopii subscriși unul după altul și întărit cu sigilele lor.

Tot aceleași Anale ale misiunii de propaganda catolică ne spun mai departe, că la acest sinod au fost de față 2270 de preoți Români, afară de protopopii. (Niles, Symbolae I. pag. 212*)

Stabilim așa-ăder adevărul istoric:

Sinodul cel mare care a făcut unirea Mitropoliei române cu biserica Romei este cel din 7 Oct. 1698**).

Manifestul de unire, care s'a dat, și care formeză basa funda-

*) La sinodul din a. 1700 au fost prezenți numai la 2000 preoți.

**) „Ortus et progressus variarum in Dacia gentium“ încă spune, că unirea Românilor din Transilvania cu biserica Romei s'a făcut în 7 Iulie (erore în loc de Octobrie) 1698. — De asemenea ne spune Harmuzachi pe baza actelor din arhivele imperiale din Viena că sinodul cel mare de unire s'a făcut în 7 Oct. 1698. (Fragmente zur Gesch. d. Rumänen II 36) — Manifestul de unire publicat de Cipariu în „Acte și Fragmente“ pag. 77—78 încă poartă data de 7 Oct. 1698, cu singura deosebire, că lui Cipariu i era cunoscută numai traducțiunea falsificată de ieșit.

mentală și nealterabilă a întregii uniri este manifestul din 7 Oct. 1698, publicat de noi mai sus după textul original, scris în limba română.

Cetindă acum și recetindă acest manifest de unire din 7 Oct. 1698 vedem constatându-se prin el următoarele adevăruri istorice:

Manifestul original de unire nu amintesc absolut nimic, că Biserica română de Alba-Iulia ar fi primită patru puncte dogmatice, despre cari mai târziu catolicii făcură atâta vorbă, că le-ar fi primită Români.

În special, nu aflăm în acest manifest de unire nimic, că Mitropolia română de Alba-Iulia ar fi recunoscută pe Pontificele roman de cap al întregii biserici creștine; nimic despre pâinea azimă; nimic despre purgatoriu; nimic în fine despre dogma neînțeleasă nici chiar teologilor, că spiritul sfânt purcede dela Tatăl și dela Fiul.

Români în manifestul lor de unire dela 1698 făcură numai nise declarațiuni generale și într'un mod foarte vag, că se unesc cu biserica Romei, fără să spună anume în ce fel de cestiuni se unesc, ér de altă parte adăugară numai decât motivul principal și condițiunea politică-biserică esențială a unirei: „ca să trăescă cu aceleași privilegii (se înțelege bisericesc și politice) cu cari trăescă mădulările și popii acestei sfinte biserici catolice“.

Manifestul de unire din 1698 se ține în linie generală de rezoluțiunea împăratului Leopold din 14 Aprilie 1698 cu singura deosebire esențială, că Românii nu voră în soborul dela 1698 să recunoscă nici chiar calitatea de primă Patriarchă a Papei dela Roma, care le-o cerea împăratul prin rezoluțiunea dela 14 Aprilie 1698.

Așa dăr nu numai că sinodul din 1698 nu primi nici o dogmă de credință catolică, dăr nu concesse Papei nici ună dreptă de jurisdicțiune în Biserica română de Alba-Iulia.

Anume acestă sinodă declară în modă solemnă în manifestul de unire, că Mitropolia de Alba-Iulia rămâne și de aci înainte în legea Răsăritului și ține la legea acăsta, atâtă în cestiuă de credință câtă și în cestiuă de guvernare bisericăscă:

„cum pre noi și pre rămășițele năstre din obiceiul Bisericei năstre a Răsăritului se nu ne clătăscă;“

„cum tătă legea năstră slujba Bisericei, leturgia . . . se stée pe locă;“

„pe vlădica nostru . . . nime . . . se n'abă putere a'lă clăti din scaunulă sfinții sale;“

„se stée în voia soborului pre cine ar alege să fiă vlădică;“

„că în obiceiulă și deregătoriale Protopopiloră cari suntă și voră fi . . . nime se nu se mes-tece“.

Vedemă așadăr, că unirea cu biserica Romei se făcuse păstrându-se intactă întrégă religiunea Răsăritului, și întrégă autonomiă bisericăscă de o parte, ér de altă parte neprimindu-se nimică, dăr absolută nimică, din tătă credință particulară a Bisericei catolice și nici vre-o dispozițiune din dreptulă ei canonică.

În scurtă, unirea Româniloră cu Biserica Romei nu primi:

1. Nici o dogmă catolică.

2. Nici o supunere față de Biserica catolică.

3. Nu admise nici ună dreptă de amestecă (de legislațiune, jurisdicțiune) ală Bisericei catolice în Biserica română.

Legea séu religiunea rămase întră tôte aceeași inviolabilă și nealterată.

Dreptulă canonică același nemodificată.

Independența bisericăscă, neatinsă.

Și de-orece Biserica catolică prin unirea acăsta făcută la a. 1698 nu pută să câștige absolută nici ună dreptă de jurisdicțiune în Biserica română de Alba-Iulia se înțelege, că Biserica română de Alba-Iulia rămase în togma ca mai înainte Biserica română autocefală așa cum au fostă Mitropoliile române din Bucuresci și din Iași față de Patriarchulă Constantinopolului.

Și ca să fimă înțeleși de toți repetămă: autocefale suntă bisericile, cari nu suntă supuse jurisdicțiunii patriarchiloră.

Legătura așa-dér care o făcuse biserica română cu biserica Romei la 1698 era numai o simplă alianță bisericescă făcută între două state séu corporațiunii bisericesci cu autonomia loră propriă deosebită.

Unirea din 1698 nu este o contopire séu o disolvare a bisericei române în biserica catolică;

nu este o supunere a mitropoliei române sub guvernarea bisericei catolice;

nu este nici chiar anexarea bisericei române ca parte, cătră biserica catolică ca o totalitate;

nu este în fine unirea acésta o societate leonină, după cum văiescú sé o esplice missionarii de astăđi, în care biserica catolică sé câștigue tóte, ér Mitropolia română sé piérđă tóte.

Unirea nóstră cu Roma a fostú judecată atátú în secululú trecutú câtú și în secululú presentú numai ca o simplă alianță bisericescă.

Așa ni-s'a propusú din partea

imperatului Leopoldú prin rezoluțiunea din 14 Aprilie 1698.

Așa au înțeles'o părinții nóștri dela 1698.

Așa sună manifestulú de unire din 1698.

Așa au judecat'o istoricii nóștri.

Șincai díce: „Și acuma se află **nebuni** ca aceia, cari gândescú, că greco-catolicii, pentru că se numescú uniți trebuie sé fiă supuși romano-catolicilorú, ci înțelepciunea arată, că a fi unitú cuiva, atâta însesmneză, câtú a fi lui asemenea și nu supusú (Chronica III an. 1701.)

În fine, ca sé aducemú încă unú exemplu și mai recentú, conferența Românilorú greco-catolici ținută la a. 1871, în memoriulú séu adresatú mitropolitului Vancea, declară în modú solemnú, că unirea nóstră cu biserica Romei este numai o „alianță pe terenú religiosú.*)

*) Actele Conferenței ținute la Alba Iulia. 1871. pag. 33.

Falsificarea Manifestului de unire cu Biserica Romei.

„Diplomatul acela a fost numai de iesuviți scornitū spre asuprirea noastră“.

Șincal, despre diploma II-a leopoldină, Cronica a. 1701.

„Tóte aceste trele (diploma a dóua și instrucțiile) se socotescū a fi numai scorniturile Iesuiților, cari în totū chipulū voiau să stăpânescū peste clerulū românescū.“

Clainū, Inceputulū unirei.

Unirea Românilorū cu Biserica Romei, după cum se făcuse la a. 1698, nu plăcū de locū misionarilorū catolicī din Transilvania și Ungaria, precum nu le place nicī astădī. Nu plăcū nicī congregațiunei de propaganda fide din Roma.

Românii, în sinodulū dela 1698 și în manifestulū lorū de unire, nu recunoscuse nicī Primatulū Papei în sensulū cum esplică biserica catolică acestū Primatū, séu cu alte cuvinte dreptulū de jurisdicțiune alū Papei în Mitropolia română de Alba-Iulia, și nu primise nicī o dogmă de credință catolică. Românii remăsese aceea, ce fusese părinții lorū mai înainte, credincioși ai legii ro-

mâne din părțile de răsăritū ale imperiului romanū, cu singura deosebire numai, că acum Românii din Mitropolia Albei-Iulie erau **aliati** séu confederați cu Biserica Romei.

Insē intențiunile Bisericei catolice din Roma, erau cu totulū altele, și anume, ca cei, cari se unescū cu Roma, să devină catolici întrū tóte.

Étă ce scria pe timpulū acesta Congregațiunea de propaganda fide misiunilorū catolice trimise în părțile Orientului:

„Unire adevărată cu biserica catolică nu este, și nicī nu póte să fiă cineva membru alū ei, decât nu primesce întrégă credința catolică, decât nu crede cu tăria

în religiuena catolică, și decă nu arată dependența datorită față de Pontificele romană“.

„Cu tôte că aceia, cari recunoscă pe Pontificele romană de capă vëdută ală bisericei din lume, mărturisescă în modă implicită credința catolică . . . totuși biserica catolică nu pôte fi mulțămită numai cu acestă recunoscere esternă a Pontificelui, ci trebuie să lucre, ca aceia, cari doresc să se unescă cu biserica catolică să se lapede prin cuvinte exprimate în formă solemnă de ereziiile cetei loră, din cari au făcută parte până aci“ (Nylles, Symbolae I. pag. 111—112.).

Congregațiunea de propaganda fide cerea așa-dér dela misionarii trimiși pentru Bcatolisarea popóreloră din Orientă, că aceia, cari se unescă cu biserica Romei să recunoscă pe Pontificele romană de capă ală bisericei creștine din lume și să facă mărturisirea formală a credinței catolice.

Insă dela sinodulă de unire din 1698 fū imposibilă ca misionarii catolici Baranyi, Hevenesi și Kapy să pótă obținé recunoscerea Pon-

tificelui din Roma, în sensulă cum se cerea, și admiterea dogmeloră de credința catolică.

Stândă astfel lucrurile misionarii iesuiți, cari se aflau sub ordinele arhiepiscopului Collonits din Strigonă, făcură o traducțiune falsă în limba latină de pe manifestulă de unire din 1698, și în acestă traducțiune falsificară întregă conținutulă documentului de unire, anume intercalară în traducțiunea acestă pasage întregi, că Români primescă și mărturisescă întregă credința catolică și în specială cele 4 puncte dogmatice. Scriseră acestă traducțiune falsă pe dosulă manifestului originală română, îi puseră aceeași dată, și-i dederă în modulă acesta forma del textă latină ală manifestului din 1698. Ér de altă parte lăsară afară din traducțiunea acestă tôte părțile manifestului, ce nu conveniau tendințeloră de catolisare, și anume lăsară afară condițiunile unirei, prin cari Mitropolia română de Alba-Iulia declară că-și conservă tôte obiceiurile bisericesci, tótă independența și tótă legea sa.

Etă acum aici această traducțiune latină falsă, acestu monumentu fraudulosu alu misionariloru iesuiți dela 1698:

Traducțiunea latină a Manifestului falsificată de Iesuiți:

Nos infrascripti Ecclesiae-Valachicae in Transylvania Episcopus, Archidiaconi et Clerus universus memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis, maxime vero inclitis regni Transylvaniae Statibus.

Considerata, tum fluxa humanae vitae instabilitate, tum etiam animae (cujus in omnibus potior cura habenda) immortalitate, libere ac sponte impulsu Divini Numinis cum Ecclesia Romano Catholica unionem inimus ejusdemque Sanctae Matris Romano Catholicae Ecclesiae comembra (sic) nos tenore praesentium declaramus. Omnia admittentes, profitentes ac credentes quae illa admittit, profitetur ac credit, praesertim vero illa quatuor puncta, in quibus hactenus dissentire videbamus, quae etiam in clementissimo Suae Sacratissimae Majestatis Decreto ac Diplomate nobis insinuantur. Qua propter ipsius prorsus juribus ac privilegiis quibus ejusdem Sanctae Matris Ecclesiae Presbiteri ex indulta sacrorum Canonum ac Divorum quondam Regni Hungaricae Regum utuntur, nos quoque, juxta praenominatum Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Decretum, a modo deinceps uti ejusdem commembra frui ac gaudere volumus. In cujus majorem fidem ac robur praesens manifestum nostrum propria manus syngrapha nec non sigillo communimus.

Anno 1698 7 Octombris

Albae-Juliae.

Traducțiune in limba română modernă.

Noi subsemnații, Episcopul, Protopopii și întregu clerul Bisericii românești din Transilvania, facem cunoscută prin această carte tuturor cărora se cuvine, și mai cu seamă ilustrelor staturi din regatul Transilvaniei:

Considerându noi de o parte nestatornicia și schimbarea vieții omenești, și de altă parte avându în vedere nemurirea sufletului (de care mai cu seamă trebuie să avem grijă în toate lucrurile) liberi, de bună voia noastră, și îndemnați de voința lui Dumnezeu, ne unim cu biserica Romano-Catholică și prin această carte ne declarăm de comembri ai acelei Sfinte Maice Biserici. Primind, mărturisind și crezându toate câte le primise, le mărturisesc și le crede Biserica Romano-Catholică. Și mai înainte de toate cele patru puncte, în privința cărora până acuma nu ne înțelegem și cari ni se fac cunoscute și prin Decretul și Diploma prea grațiosă a Majestății sale prea sfinte. Dreptă aceea și noi, ca nisse comembri ai aceleia, vom după cum dispune Decretul amintit mai sus al Sfintei Majestăți imperiale și Regale, să ne folosim și să ne bucurăm de aci înainte de aceleași drepturi și privilegii, de cari se folosesc și preoții aceleiași Sfinte Maice Biserici după permisiunile Sfințelor canoane și după privilegiile date de reșoșii regi de odinioară ai Ungariei. Și spre mai mare credință și tăria a acestui lucru am întărit manifestul de față cu subscrierile mânilor noastre și cu sigilul.

Anul 1698 7 Octobrie
Alba-Iulia.

Însă sub această traducțiune latină falsă nici unu sigilū și nici o subsemnătură, deși a rămasu locū golū o jumătate de pagină mare în folio.

Asemănându acum traducțiunea falsă cu textulū românescū originalū publicatū de noi în numărulū trecutū, se constată următoarele puncte principale falsificate:

Pe când în textulū originalū românescū nu există nici unu cuvântū, că ne unimū cu biserica Romei în credință, în traducțiunea falsificată se intercală pasagiulū:

„Primindū, mărturisindū și creșdendū tôte, câte le primesce, le mărturisesce și le crede biserica romano catolică.“

Pe când în textulū originalū românescū nu se vorbește de locū de cele 4 puncte dogmatice, în traducțiunea latină se făcū o nouă falsificare intercalându-se cuvintele:

„Și mai înainte de tôte (primimū, mărturisimū și credemū) cele patru puncte în privința căroră până acuma nu ne înțelegemū.“

Cu deosebire suntū bătătoare la ochi contradiceriile mari, diametralū opuse, ce există între textulū originalū românescū și între traducțiunea latină scrisă mai târziu pe dosulū acestui manifestū.

Pe când în textulū românescū se dice expresū, că „tôtă legea noastră se stee pe locū, că din obiceiulū bisericei noastre a Răsăritului nime se nu ne clătescă, în traducțiunea latină misio-

narii dicū: că primimū, mărturisimū și credemū tôte câte le primesce, mărturisesce și crede biserica romano-catolică și cu deosebire cele 4 puncte.

Iesuiții așadără intercalară în traducțiunea latină pasage, cari nu există de locū în textulū originalū, și cari nu au fostū primite de sinodulū din 1698. Dér nu numai, că a da useră lucruri, ce nu se primise, dér de altă parte su primară din traducțiunea latină tôte condițiunile unirei.

Intențiunea fraudulosă este așadér evidentă. Avemū înaintea noastră o traducțiune din cele mai mișelescū și criminale, falsificarea unui documentū publicū a unui tractatū politic-bisericescū pentru a supune pe poporulū românū catolicilorū și a desființa biserica română de Alba Iulia, în scurtū, o alterare condamnabilă a pactului nostru fundamentalū cu Roma.*)

*) În sciința istorică astăzi nu mai există nici cea mai mică indoială, că traducțiunea latină publicată mai susū este o falsificare criminală a manifestului de unire românescū, și că Românii nu au primitū la 1698 nici o dogmă catolică, nici chiar cele 4 puncte.—Veđi Crișianu Beitrag zur Geschichte der Kirchlichen Union der Romänen in Siebenbürgen unter Leopold I. Hermannstadt 1880. — Popū, desbinarea în biserica Românilorū din Ardelū și Ungaria 1697—1701. Bucuresci 1892 — După cum se vede din cuvintele exprese ale diplomei din 16 Febr. 1699 cardinalului Collonits a făcutū im përatului Leopoldū unū raportū falsū despre modulū, în care s'au unitū Romanii. Cuvintele, acestei diplome ca: „Nouă ni s'a raportatū ca lucru sigurū că gintea Românilorū etc. au începutū a se întorce la unire“, arată că s'a făcutū numai unū raportū, dér nu s'a înaintatū și manifestulū.

Constatămă aşadéra din punctū de vedere istoricū:

Unū manifestū de unire în limba latină din partea sinodului dela 1698 nu s'a datū. Tóte actele sobórelorū de unire au fostū scrise în limba română. Numai epistolele particulare ale episcopilorū cătră cardinalulū Col-lonits suntū scrise în limba latină, dér şi acele de iesuiţi;

Traducţiunea latină cunoscută sub titlulū de „Manifestum Ecclesiae graeci ritus per Transilvaniam etc.“ este unū falsificatū criminalū, fără valóre istorică şi fără valóre juridică-bisericéscă;

Că sinodulū de unire din 7 Oct. 1698 nu a primitū nici chiar cele 4 puncte ale conciliului din Florenţa, precum poporulū românū nici până astăđi nu are cunoscinţa de aceste 4 puncte dogmatice;

Unirea cu biserica Romei s'a făcutū numai în modulū şi în forma cum ne-o arată textulū originalū românescū alū manifestului din 1698.

Falsificarea manifestului de unire din 1698 nu este singurulū actū falsificatū de Iesuiţi în istoria unirei Românilorū cu biserica Romei.

Vomū aminti aici pe scurtū încă câteva esemple de falsificare comise în acelaşi timpū din partea missionarilorū iesuiţi.

Anume părintele Samuilū Clainū, în istoria bisericéscă a Românilorū, ne vorbesce încă de trei acte falsificate de Iesuiţi pentru a face pe Români să-şi pérđă

credinţa şi independenţa lorū bisericéscă.

Unulū din aceste acte frauduloşe era o diplomă falsificată de Iesuiţi sub numele împératului Leopoldū I cunoscută sub numele de diplomă a doua leopoldină din 19 Martie 1701.

Étă ce ne spune părintele Samuilū Clainū:

„Cu aceeaşi dată, de 19 Martie 1701, eşi la lumină o altă diplomă a împératului Leopold, alū cărei originalū nu se afla nicăiri. Episcopulū Petru Paulū Aronū, declară diploma acésta de falsă, şi după ordinulū împératesei Maria Teresia originalulū acestei diplome s'a căutatū în arhivele Cancelariei aulice din Viena, dér nu s'a aflatū de locū. Acéstă diplomă (prin care se pune în cóstetele episcopului unitū unū teologū iesuitū, fără de care episcopulū nu avea dreptulū de a face nimicū) se đice a fi unū falsificatū făcutū de Iesuiţi*). Episcopii românesci, Baronulū Inocenţiu Clain şi Petru Pavelū Aronū, lăpédară diploma acésta şi nu voiau să-o recunóscă ca eşită dela împératulū Leopold.

În fine diploma acésta fū recunoscută de falsă chiar de ministrii împératesei Maria Teresia, după ce clerulū românū suportă aprópe unū seculū jugulū acelui teologū iesuitū pusū prin acéstă diplomă falsă în capulū episcopului**).

*) Klein Historia Daco-Romanorum. Cap. XV. Foia p. minte 1862 Nr. 24 — Şincai, Chronica An. 1701.

**) Moldovan, Acte sinodale, I. pag. 182 — 185.

Părintele Samuilă Claină ne mai vorbește încă de alte două falsificări, făcute totu din partea Iesuiților.

„Se mai află, ȃce dēnsulū in archivulū dela Blașiu, încă două instrucții, una dela Papa, alta dela Archiepiscopulū Strigonului Colonici, prin cari autoritatea episcopului tōrte se ciontă, ér puterea Teologului intru atāta se lătesce, cātū episcopulū se pōte ȃce numai Vicariulū Teologului. Multū au stātutū Iesuiții de Episcopulū Athanasie, ca sē iscālēsca acele instrucții, ci episcopulū nicidecum n'a vrutū a-le iscāli, cā a cunoscutū mǎestria Iesuiților. Tōte aceste trele se socotū a fi numai scōrniturile (falsificările) Iesuiților, cari in totū chipulū voiau sē stāpānescă peste clerulū românescū*).

Inainte de a încheia acestū capitulū, despre diferitele falsificări, ce le făcură Iesuiții in actele noastre de unire cu Biserica Romei, vomū esamina aici și cestiunea: dēcă cele 4 puncte dogmatice nu au fostū cumva primite posteriorū de vre-unū altū săborū mare alū Mitropoliei romāne de Alba-Iulia?

La acēstă întrebare rēspundemū intr'unū modū categoricū: **Nu**).**

*) Claină, Inceputulū Unirei, la Cipariu, Acte pag. 88.

***) Sē simū bine înțelesī. In cestiunile de unire vorbimū de săbōrele cele mari, convocate anume pentru primirea și formularea condițiunilor de unire, săbōre compuse din toți protopopii, preoții și deputații mirenilorū. Nu vorbimū de săbōrele particulari, cari

Unū altū manifestū de unire din partea săbōrelorū mari ale Bisericei Mitropoliei romāne de Alba-Iulia nu s'a datū nicī in a. 1699, nicī in 1700, nicī in 1701 etc.

Tōte manifestele de unire, ce aparū in diferitele scrieri ale Iesuiților cu alte date posteriorē anului 1698, și cu deosebire manifestulū din a. 1700, suntū numai simple falsificate condamnabile, ale cărorū originale n'au esistatū niciodatā.

In specialū, in ce privesce manifestulū din 1700 sinonimū totru tōte cu falsificatulū latinū din 1698.

Episcopulū Atanasie, împinsū de Iesuiți, convōcā in luna lui Septemvre 1700 unū nou săborū mare la Alba-Iulia, săborū convocatū anume pentru scopulū, ca sē primēsca credința catolică și in specialū cele 4 puncte.

In acestū sinodū se făcū ce e dreptū vorbă despre cele 4 puncte, pe cari le cerea arhiepiscopulū din Strigonū, se și pregăti unū manifestū, după cum 'lū doriau Iesuiții, anume cā Biserica de Alba-Iulia primesce, mărturisesce și crede tōte, cāte le primesce, mărturisesce și crede Biserica romano-catolică, și in specialū cele 4 puncte, însă manifestulū acesta capțiosū, este lucru fōrte evidentū,

nu erau chiāmate in cestiunea unirei și nu puteau sē recunōscā nicī unulū, nicī două, nicī patru puncte dogmatice. Astfelū de săbōre particulari necompetente de a recunōsce cele 4 puncte dogmatice, au fostū și cele dela 1789 și 1868.

că rămase numai o hârtiă simplă nesubsemnată de nime în Arhiva mitropoliei de Alba Iulia. Nu fu subsemnată manifestul acesta nici de episcopul Athanasie, nici de protopopii și nici de preoții.

Chronicarul Șincai ne spune în această privință: „Pe hârtia, ce se ține în arhivul Vlădiciei Făgărașului, de pe care s'a luată această scrisore (copie) nu suntă iscăliți mitropolitul Athanasie și protopopii cu preoții de sub dânsii“ (Chronica, An. 1700).

Ear Părintele Samuil Clainu, în Istoria sa despre începutul unirei, dice: „Cine au fostă anume subscriși (în manifestul dela 1700) nu se află.“*

De altă parte Cipariu, învățatul istoric și filologu, contestă, că la anul 1700 s'ar fi dată vreun manifest din partea săborului Mitropoliei române de Alba Iulia.

Ast-fel stau lucrurile cu acest manifest al doilea presupus, din a. 1700.

Din mulțimea de probe decisive, ce le avem în această privință și cari pună afară de orice îndoielă, că din partea săborului dela a. 1700 nu s'a dată nici un manifest nou de unire, vomă cita aici numai două acte irecusabile:

Unul din aceste este raportul oficial al Iesuitului Gabriel Kapi, superiorul „Misiunei de propaganda catolică în Da-

cia“, adresat în ziua de 14 Martie 1701 cardinalului Collonits:

Etă ce scrie dânsul cu câteva luni mai târziu de săborul dela 1700:

„Eu cred, dice dânsul, că acum va fi de ajuns să ne mulțumim cu primirea Unirei în principiu, fiind-că ar fi foarte periculos, ba chiar imposibil, ca să delăturăm toate obiceiurile cele rele ale Românilor. De aceea va fi de ajuns, că episcopul și ceilalți dintre ei, când vor face în viitor mărturisirea credinței și a unirei, să promită în general, că voiesc să depindă de Biserica catolică și de oficialii ei substituiți, și că voiesc să trăiesc după ritul grecesc aprobat de Biserica catolică și în alte ținuturi. Va fi apoi datorința noastră pe viitor să schimbăm încet cu încetul multe din obiceiurile lor și anume să le schimbăm chiar și liturgia și forma cultului divin, spunându-le că obiceiurile aceste s'au introdus la ei din prostia și din nesciința preoților lor din țerile aceste, că acele obiceiuri sunt obiceiuri adevărate ale bisericei grecesci, și nici chiar ale bisericei șismatice, ci din contră sunt contrari minții sănătoșe, credinței și religiunei adevărate creștine“.

Așadér însuși Superiorul Misiunei de propagandă catolică în Transilvania scrie la a. 1701, în mod destul de clar arhiepiscopului Collonits, că Biserica catolică va trebui deocamdată să se

*) Cipariu, Acte și Fragmente, pag. 85—86. Acest manifest la Clainu și la Șincai pōrtă data de 12 Dec., la Niles de 5 Sept. 1700.

mulțămescă cu primirea Unirei în principiu, și totu în aceeași scrisore dânsul amintesce, că episcopul și ceilalți voru avé să facă în viitoru mărturisirea credinței catolice.

Așadér nu se făcuse în a. 1700 nici o mărturisire de credință, nici un manifestu nou.

Alu doilea actū importantū, prin care se constată într'unu modū absolutū, că săborulū dela 1700 nu făcuse nici o mărturisire de credință catolică, este jurământulū episcopului Athanasie din 7 Aprilie 1701.

Pe timpulū acesta episcopulū Athanasie se afla în Viena, unde se dusesse, ca să fiă confirmatū de nou în scaunū, ca episcopū unitū.

Cu acéstă ocașiune episcopulū Strigonului silescé pe episcopulū Athanasie să-i promită în modū solemnū și sub jurământū: „că îndată ce dânsulū se va întorce la reședința sa episcopală din Alba-Iulia, va face mărturisirea publică a credinței catolice după formula stabilită de conciliulū Tridentinū, și se va sili, ca acéstă mărturisire a credinței catolice să o făcă toți protopopii și popii supuși dânsului“ *)

Episcopulū Athanasie silitū promite: că va face.

Care era acum acéstă mărturisire de credință dupa formula Tridentină?

*) Jurământulū depusū de episcopulū Athanasie la Viena în 7 Aprilie 1701. Actulū originalū românescū aflatū de noi în 1979. Copia în Colecțiunea noastră din Biblioteca Academiei Române Nr. 372 Vol. XII. — În limba latină la Nilles Symbolae I pag 281—286.

Era aceea din manifestele false ale Iesuiților: Se credi toate câte le crede Biserica catolică și în specialū cele 4 puncte.

Certitudinea așadéră perfectă, că nici în 1698, nici la 1700 săborele cele mari nu primise și nu dase nici un manifestū, séu mărturisire despre credința catolică și despre cele 4 puncte, cum suntū în manifestele false ale Iesuiților.

Din Viena episcopulū Athanasie se întorse la Alba, și în cursulū anului 1701 se ținură alte două săbore la Alba-Iulia, unulū în luna lui Iunie 1701, altulū în luna lui Novembre 1701, dér nici unulū din săborele aceste nu făcū vre-unū altū manifestū de unire cu Biserica Romei, cu toate că Iesuiții âmbrau în ruptulū capului, ca săborulū să facă unū nou manifestū (fidei professionem juxta formam Tridentinam emittere. Nilles I pag. 326)

Rămâne așadér evidentū adevêrulū istoricū.

Nu există altū manifestū de unire, datū din partea vre-unui săborū alū Mitropoliei de Alba-Iulia, decâtū manifestulū românescū din 7 Oct. 1698.

Poporulū românū din Mitropolia Albei-Iulie, prin tractatulū de unire dela 1698, a declaratū în modū solemnū, că Mitropolia de Alba-Iulia rămâne și de aci înainte a se ținé de legea séu credința creștină a Răsăritului, și de obiceiurile (ritulū) Bisericei Răsăritului.

Poporul român unit, prin tractatul de unire dela 1698, și-a rezervat în mod solemn, ca condițiune esențială a unirei: **alegerea, ér nu candidarea** Vlădicei, adecă a Mitropolitului său.

Poporul român din Metropolia Albei-Iulie, prin tractatul de unire dela 1698, care trebuie respectat cu sfințenie chiar și de Biserica romano-catolică, nu a con-

cesă nici Pontificelui român, în special, nici Bisericii catolice în general, nici un drept de jurisdicțiune său de amestec, de orice natură, în afacerile Mitropoliei.

Acésta este unirea noastră cu Biserica Romei. Acéstă unire cere să-o respecte și Biserica romano-catolică. Ear altcum totul se periclitéză.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ISTORICII ROMÂNÎ

*Claină, Șincai, Bărnățiu, Lauriană, Ilariană și
Hurmuzachi*

despre unirea cu Biserica Romei, și folósele unirei.

„Dér pentru ce sê se îngrópe mitropolia (Băl-
gradului)? Au nu pentru aceea, ca Români sê
fiă supuși némurilorú acelora, pe carú ei le-au ín-
torsú la creștinátate?”

Șincai, Cronica An. 1721.

Unirea cu Biserica Romei, așa cum o făcuse episcopulú Atanasie, s'a părutú tuturorú bărbațilorú noștri luminați din secululú trecutú și din secululú presentú unú pasú fórte greșitú în ce privesce viitorulú acestei biserici și viitorulú națiunei române din Transilvania.

Décă unirea nóstră cu Biserica Romei, chiar așa cum o făcuse episcopulú Atanasie, ni-a adusú în timpú de 200 de ani biserica română de Alba-Iulia în situațiuni atátú de grele, totú-deúna în pericolú de a fi contopítă în biserica unгурescă, totú-deúna unú focariu viu de desbinări între Români Transilvaniei, cu atátú mai periculósă este catoli-

sarea séu schimbarea totală a credinței nóstre, ce o făcú mitropolitulú Vancea la anii 1872 și 1882.

Spre a-ne puté da bine séma despre adêncimea abisului, în care este aruncată biserica și națiunea română din Transilvania prin decisiunile celorú doué concilii ale mitropolitului Vancea, este datorința nóstră sê cercetámú și sê cunóscemú párerile și vederile neinteresate ale celorú mari bărbați ai noștri națiionali asupra unirei și asupra periculelorú, ce conține acéstă legáturá cu catolicii, pentru biserica și pentru națiionalitatea nóstră.

Étă ce ne spune Párintele Samuilú Clainú în privința unirei:

cum fù înșelatù mitropolitulù Teofilù cu mărturisirea credinței în limba latinéscă, pe care dênșulù nu o pricepea; cum despoiară Iesuiții pe episcopii noștri de titlulù și de prerogativele de mitropolitù; cum suprimară vechiulù titlu de Mitropolie a Belgradului; cum falsificară acești Iesuiți, misionarii Propagandei din Roma, o diplomă împêrâtescă, prin care puseră în capulù episcopului unù teologù iesuitù; cum fabricară alte două instrucții în numele Papei și în numele archiepiscopului din Strigonù; cum persecutară Iesuiții pe episcopulù Inocențiu Clainù, care voia să scape de ei; cum cercau Iesuiții încă de atunci, ca de aci înainte să fiă dênșii episcopî ai Românilorù de Alba-Iulia.

„Făcù paterulù Barani, ñice Samuilù Clainù, mărturisirea unirei cu biserica Romei în limba latinéscă, care limbă Teofilù nu o înțelegea, în care nu se scie din ce pricină n'au datù Barani episcopului titlula de Mitropolitù și de Archiepiscopù“

„Pe lângă acêsta pater Hevenesi, provincialulù Iesuiților, a lucratù, de s'au pusù pe lângă episcopù unù teologù (catolicù) Se mai află în arhivulù dela Blașiu încă două instrucții, una dela Papa, alta dela archiepiscopulù Strigonului Colonits, prin care autoritatea episcopului românescù fórte se ciontă, ér puterea teologului (catolicù) într'atâta se lătesce, câtù Episco-

pulù se pôte ñice a fi numai vicariulù teologului. Multù au stătutù Iesuiții de episcopulù Atanasie, ca să iscăléscă acele instrucții, și Episcopulù nicîdecum n'a vrutù a-le iscăli, că au cunoscutù măestria Iesuiților. Tóte aceste trele (diploma a doua leopoldină și instrucțiile) se socotù a fi numai scorniturile (falsificările) Iesuiților, cari în totù chipulù voiau să stăpânéscă peste clerulù românescù. Așa Români mai de multù într'unù chipù, acuma altmintrelea au fostù asuprași.“

„Pricina, că titlula Mitropoliei mai în urmă s'au adusù supt indoială, au fostù, că Barani în cartea Mărturisirei Unirei și în protestatia, ce au datù clerulù, care au fostù latinesce, pre Episcopù nu l'au întitulatù Archi-episcopù, și smintă acêsta n'au pututù Atanasie să o bage în sémă, fiind-că n'au sciutù latinesce“.

Ear despre intrigile Iesuiților în timpulù episcopului Inocențiu Clainù, se esprimă Samuilù Clainù astfelù:

„Theologulù Ianoșù era omù trufașù și voia pe episcopù să-lù supună de totù, ci episcopulù nu se lăsà Decî Balog (Iesuitulù) au datù spate episcopului cu alți iesuiți și cu Petru Aronù vicarulù și cu alți străini și așa cu toții pârâră pe episcopulù la Maria Theresia, băgându-i de vină, cumcă în săborù ar fi ñisù, au legea vè veți muta, au de mijlociri vè veți gândi,

cumcă lasă să se citescă în biserică cărți neunite . . . cumcă de va rămâne elu episcopu, unirea nu va păși mai de parte, cumcă nația românească . . . nice nu-și aduce aminte de privilegiile, cari episcopul în numele nației și alu clerului le cere dela împăratulă.“

Ear după eșirea episcopului Clainu din Ardélă „în poporū se auđiau așa cuvinte, cumcă Clainu pentru aceea au eșitū din țeră, pentru că au vėđutū, că unirea nu e bună, și i-au părutū rėu, că au unitū atăta mulțime de suflete, din care causă se întorceau la neunire.“

„(Episcopul) Klainu aducėndu-și aminte de rėutățile, ce le-au făcutū Iesuiții episcopului, în an. 1746 în 10 Sept. au sloboditū asupra teologului (catolicu) o anatēmă în scrisū, și o au trimisū la Aronū sė-o publice prin diecesă și pe teologū sė-lū gonescă afară din curte.“

Ear de altă parte Iesuiții cercau încă de pe atunci să se facă dēșii episcopi în mitropolia de Alba-Iulia. Samuilu Clainu scrie în acēstă privință:

„Episcopul unitū „Aronū“, după alegerea sa ca episcopū, „s'au dusū la Viena unde multă împedecare a avutū dela teologulū iesuitū Pater Salbek, care voia sė fiă episcopū, sėu măcarū vicarū.“*)

Sė vedemū acum, cari erau părerile despre unire ale unui bār-

batū atătū de luminatū, cum a fostū **Șincal**, care nu înceta să ne rechieme în continuu la conștiința drepturilor nōstre politice și bisericesci.

Sė vedemū, ce ne spune dēnsulū, despre recunōscerea Papei ca capū alū bisericei creștine și despre folōsele, ce le-au avutū Romānii din unire.

Vorbindū despre unirea, ce o făcuse cu biserica Romei Ioanițiu, domnulū și împăratulū Romānilorū și alū Bulgariilorū pe la a. 1202, Șincal se exprimă astfelū:

„că Romānii și Bulgarii prin chrisovulū lui Ioanichie (prin care se unesce cu biserica Romei) **nu și-au lāsātū legea și obiceiurile cele mai dinainte**, ci numai așa s'au supusū bisericei Romei, ca sė ție pe Papa celū mai întāiu între patriarși și sė nu hulēcă pe latinī și obiceiurile lorū, **cum au făcutū și cei din Ardélū, când s'au unitū.**“

„Eară Rușiī din Poloniī și Ungaria nu bine au lucratū, când au adāugatū în simbolulū credinței cuvintele: „și din Fiulū“, căci legea și obiceiulū celū vechiu au trebuitū ținutū. Așa ar fi fostū unirea adevērată, ca apusenii sė ție obiceiurile sale și rēsăritenii őră ale sale și unii pe alții sė nu se hulēcă“ (Chronica, an. 1202.)

Ear despre unirea Romānilorū din Ardélū cu biserica Romei, Șincal se exprimă astfelū:

„care unire n'au statū nicī nu stă într'alta, decătū sė nu cleve-

*) Samuilu Clainu, Inceputulū Unirei la Cipariu Acte și Fragmente pag. 83—104.

timū pe cei ce se ținū de biserica Romei pentru obiceiurile lorū, ér noi Români sē ne ținemū obiceiurile bisericeii rēsăritului, și latinii încă sē nu ne clevetescă pe noi, căci celea patru puncturi, care suntū între uniți și neuniți (cu iertare sē fiă de mine) ne cum sē le scie români cei proști și neinvētați, dér dintre cărturarii românesci, încă mulți nu le înțelegū, ci numai pleve vorbescū, neînțelegēndū unulū pe altulū.“

„Unirea acēsta, cum se va arăta la loculū sēu, mai pre urmă numai popilorū au folositū, că aceștia au dobēnditū puțină scutință cam anevoiă, dér nobilii au rēmasū și rēmānū cu buzele drāmboiate până astăzi, căci latinilorū destulū le este, că **înșelāndū pe Romāni** în partea lorū, au pututū învinge cu numărulū pe calvini, cari în sine erau cei mai tari în timpulū acela.

„Romāni cei proști au gemutū sub tirāniā până la a. 1785, când s'au milostivitū augustulū împēratū Iosifū II a strica iobăgia, precum se va arăta la anulū acela. Baremi de ar fi trăitū împēratulū Iosifū, până când ar fi ușuratū și jugulū bieților proști, cari nu multū s'au ușuratū prin stricarea iobăgiei“ (Chronica, An. 1514).

Totū Șincai aduce mărturia istoricului Bod Peter, că preoții romāni dela 1698 nu aveau nici o sciință despre punctele dogmatice :

„Stringāndu-se soborū mare, dice Bod Peter, la Belgradū sub glóbă de 64 florinți, carele dintre preoții romānesci n'ar veni, și acolo s'au cetitū poruncile împērătesci, cari puținii înțelegēndu-le dintre preoții romānesci gândea, că ei fără de scirea lorū toți s'au boieritū. Ci după ce au vēdutū cu vreme, că totū întru același statū au rēmasū, au începutū a se lăpēda de unire și a pofți preoți neuniți, cari sē le slujescă“ (Chronica. An. 1698).

Totū Șincai ne spūne, că pe vremile aceste Romāni persistau cu tăriă în credința lorū strămoșescă :

„Romāni din Ardealū pe acelea... turburate vremi se nevoia sē țină credința, care dela începutū o au luatū și carea biserica, sfintele săbōră a tōtă lumea și SS. Părinți au invētatū. Se sfădea grecii cu latinii pentru credință, érá Romāni nu scia de acele pricei ale lorū, ci cum am disū petrecea întru credința și invēțătura creștinescă, care moșii și strămoșii lorū dela începutulū bisericeii creștinesci o au luatū.“ (Chronica An. 1696).

Așa dér de schimbarea religiunei, cum ni-o înfățișeză manifestulū iesuiților, și anume, că noi „primimū, mărturisimū și credemū tōte, câte le primesce, mărturisesce și crede Biserica catolică“ potū sē vorbescă astăzi numai ómenii fără de studii, și fără de iubire de biserica nōstră națională.

Despre Vlădica Atanasie, care

făcuse unirea, Șincai relatează următoarele după Cserei:

„Și mergându la Viena dela cardinalul Colonică cu mare cinste s'au primit și i-au aruncat un lanț de aur în grumași: acesta i-au fost totă mergerea înainte, că toema pre cum lucră dracul, de caută voia omului, pînă ce-l aduce la păcat, apoi 'lă portă pe unde vrea, așa au făcut și cu Vlădicul, până când l'au apucat în cursă; pentru că popistașii cu totă sfiala 'lă cinstea până atunci, er după aceea i-au luat totă ocârmuirea din mână, și este un ieszuit lîngă dînsul pururea, fără de a căruia scire și voiă nici o carte pôte scrie cuiva. Bucuros s'ar lăsa de unire ca acesta, dîr nu 'lă lasă. De au mîncat sîrat bée, că adevărat i-or împlé păharul (Chronica An. 1701).“

Șincai totă acolo declară unirea noastră cu Biserica Romei, ca o simplă alianță cu drepturi egale pe teren bisericesc, er nu ca supunere.

„Că și acum, dîce dînsul, se află nebuni ca aceia, cari gîndesc că greco-catolicii, pentru că se numesc uniți, trebuie să fiă supuși catolicilor, ci înțelepciunea arată, că a fi unită cuiva atîtu înseamnă cătu a fi lui asemenea, și nu supusă“ (Chronica An. 1701).

Intr'altă loc Șincai arată nebulnia aceloră, cari susțin, că nu pôte fi episcopiă adevărată, decă nu va fi întărită de patriarchul Romei.

Eată cuvintele dînsului:

„Vlădicul Ionă Patachi, ca unul ce și latin se făcuse mai înainte de a fi vlădică romănescă, după rău obiceiul aceloră cari țin că în lege stă credința și nîmulă cuiva, precum serie Samuil Claină de Sadă, își băgase în cap încă de tineră, că nu pôte fi vre-o episcopiă adevărată pe lume de nu va fi întărită de patriarchul Romei. . . . Inse Biserica Romănilor din Ardelă ală căreia arhiepiscop S. Theofilă au ședut în săborulă celă de întăiu a totă lumea și întăiu dela Nichea, unul fiind din cei 318 părinți. . . . ce lipsă au avut de întăirea patriarchului Romei. Au nu pentru aceea s'a făcut episcopiă Făgărașului, ca să se îngrope mitropolia Belgradului? Dîr pentru ce să se îngrope mitropolia? Au nu pentru aceea, ca Romăni să fiă supuși nîmuriloră aceloră, pe cari ei le au întorsă la creștinătate“. (Chronica, An. 1721.)

Totă despre folósele unirei Șincai se exprimă în următorul mod: „Dintru aceste poți culege, cătu s'au nevoită dușmanii spre stricarea neamului romănescă. Ieszuiții încă așa lucra pentru folosulă Romănilor, ca ei apoi să oblăduescă peste Romăni. Dreptă aceea n'au numită Pater Barani, care a făcută mărturisirea credinței, . . . pe Teofilă mitropolită cum era, ci numai episcopă“. (Chronica, An. 1697)

„Ci noi Romăni, de vomă lua afară clerulă celă unită, care încă mai numai atăta se socotesce cătu

ă cincea rôtă la cară, ce folosă amă avută séu avemă din tôte aceste (unire)“. (Chronica, An. 1699).

Intr'altă locă Șincai, cu adêncă durere se exprimă ast-felă despre aservirea poporului română de cătră alte némuri străine, și anume sub pretextulă religiunei creștine:

„Vai, némului românescă, și éráși vai! carele uitându și vița și sêmênța, gеме sub jugulă altoră némuri, nu pentru altceva, ci numai pentru neînvêțatura, nedragostea între sine, nepriceperea sa și viclesugulă némuriloră celoră străine, care cu frumóse **pretetură**, mai alesă **ale legéi creștinescă** înșelă pe bieții Români, de-i stăpânescă și în ziua de acum. Nu vreau eu să numescă némurile aceste, ci numai dică: Ce păstoră ai, ale căruia cuvinte nu le înțelegă? **Vedă, socotesce și judecă, ce vreau archiereii aceștia?** să te învețe să ți prinďă partea pe lumea acésta, au să te ducă la ceriuri? **Nu crede, o, Române!** voescă ca tu să rămâi robă aceloră, pe cari mai marii tēi i-au stăpânită óre când. Deștéptă-te, dreptă aceea, o iubită némulă mieu și ai minte!“ (Chronica. An. 1563.)

Să ascultăm acum pe în veci neuitatul **Bărnută**, acestă bărbată predestinată ală națiunei româné, care în memorabilulă séu discursă dela 1848 este profetică chiar și în cestiuunile de unire.

Étă cum se exprimă dênsulă despre începutulă sclăviei Biseri-

ricei nóstre de Alba-Iulia în jugulă Bisericeii catolice, și despre folósele politice ale unirei.

„Suptă inalta protecțiune a acestui Strigoniu fabrică Iesuiții diplome false, scotea rescripte dela Curte și bule dela Roma pentru nóua subprigonire a bisericeii româné sub titlu de Episcopată ală Făgărașului, numai simplicitatea preoțiloră Români apărá demnitatea Mitropoliei Româniloră de n'a apusă cu totulă, **că nu luară întru nimică atari bule și rescripte** și continuă și după uniuinea acésta, ca și înainte de ea, a cântare în tôte bisericelă româné totă pe Archiepiscopulă loră ca și mai înainte“

„Indată la începutulă Uniunei vedemă în Sinódele nóstre pe patrele reptore ală Iesuițiloră președêndă în loculă superintendentului reformată și pe altă Iesuită 'lă vedemă neîncetată în cóstele Episcopului nostru priveghiându-lă ca pe ună făcêtoră de rele. Acum spuneți-mă, ce diferință este între superintendentele de Tofeó și între iesuitulă Baranyi, care din amêndoi a fostă mai bună pentru Români? Indată după unire episcopulă catolică din Alba-Iulia încalecă peste Archiepiscopulă nostru și-lă face Vicariu, 'lă înfruntă, 'lă dogenesce, 'lă visită până ce-lă scóte abia bula papei din 1721 ab omni admonitione, coreptione visitatione a acelu episcopă din Alba-Iulia, ér Archiepiscopulă din Strigonă 'lă desbracă de demni-

tatea arhiepiscopescă și-lă face sufraganeu, și biserica noastră o lăgă în jugă nou.... Cu șierbitutea acăsta nouă se întroduce în clerul română ună șierbilismă nouă împreunată cu o îngămfare mesaravere mai alesă în referență cătră cei neuniți, cari n'avea privilegiulă uniților. Acestă spirită necurată locuesce în mănăstirea din Blașiu supt călugări: face advocată de Iesuiți și pe ună Petru Arone, dă lucru de ajunsă episcopului Inocențiu și animoșiloră protopopi de atunci: murindă călugării rămăne ereditate Capituluului succesoriu în funcțiunile călugăriloră și de aci se străcura la Cleră. Episcopi, Capitulu, Protopopi și Vicarii lucră pe întrecute spre cea mai profundă durere a Clerului și a totă națiunea, ca să nu mai scape biserica română de subt acăstă tutelă rușinosă; fi nenorociți! cine vă va apăra, decă părinții voștri dau mâna cu străinii în contra voastră? Ce ar dice episcopulă Inocențiu, când ar vedé, că acum n'are Iesuitismulă numai ună advocată în biserica lui cea așerbită și sfășiată de Iesuiți? Ce a păcătuită biserica năstră, — întrebămă noi cu episcopulă Inocențiu — decă cumva n'a păcătuită unindu-se... cu uniunea deodată a intrată o ură între Români în aceste timpuri nefericite, nu postulareți (cereți) ca să descriu cum se certa fiil cu părinții, cum se bătea frații cu frații fără să scie pentru ce, cum se aturisea popii noștri unii

pe alții cum întăritau pe episcopii uniți și pe Călugări ca să facă proseliți din Români Atătă erau de mari relele, care le suferia națiunea română în urma uniunei, încătă încă pe la anulă 1735, așadér numai peste 35 de ani după făcuta uniune se plănge amară Protopopulă unită Nicora Beianulă cătră Episcopulă Inocențiu cu aceste cuvinte: „tare mă temă, că nu vomă avé altă folosă din unirea acăsta, care o amă făcută; ci vomă rămăne cu ura între frați și cu muștrarea cugetului“. Nu multă după acăsta altă protopopă predica în biserica acăsta, că: **„i-au înșelată pe Români cu unirea“**. (Discursulă din 14 Maiu 1848 la Ilarianu Istoria Tom. II. pag. 323 - 325.)

Să ascultămă acum pe învățatulă **Laurianu** despre folósele unirei:

„Pe lângă tóte aceste Decrete și Mandate imperiale, Guvernulă și Ordinele Transilvane sciură așa de bine să întórcă lucrurile, ca Români să rămăne totă în starea de apăsați și despoiați de drepturile cetățiane. După Decretele Imperiale trebuia ca între cele patru Religiiuni primite, Catolică, Luterană, Calvină și Ariană, să fiă o egalitate perfectă, persónele bisericesci să se bucure totă de aceleăș scutiri și libertăți, laicii să aibă totă aceleăș drepturi, după starea loră de Nobili, Liberi și Omagi (iobagi). Români se număra acum între Catolici, și trebuia atătă în res-

pectulă bisericescă, câtă și celălalt politic, să se împărtaşescă de toate beneficiile, la care au dreptul Catolicii, dela Deregătoriiile cele mai mari până la cele mai mici. Catolicii dobândiră multă prin unirea Românilor, căci își înmulțiră numărul în comparațiune cu celelalte secte, așa încâtă le întrecea pe toate, — ei, cei ce supt Principii Calvinii avuseră numai două biserici publice în totă țera, și se reduseră la un număr atăt de mic, încâtă mai în urmă, când se restabili Episcopatul Catolic sub Carol și se introduse în Alba-Iulia Episcopul Georgiu Martonfi, se afla în atare lipsă de Preoți, încâtă Protopopul Românesc, Petru din Daia, trebui să servescă oficiul în limba Românescă la altariul cel mare în biserică catolică. — Dér Români se socotiră numai ca înmulțitori de număr. — Dregătoriiile politice în Transilvania se împartă după proporțiunea celor patru religii, pentru esemplu la guvernul provincial unde sunt 12 Consilieri, se pună câte trei din fiă-cară religie. În numele Românilor se pună Unguri Catolici, — deore-ce după drept, decâtă nu doi, cel puțin unu ar trebui să fiă Român. Așa e cu posturile de secretari, de Concepisti etc.; așa e la Cancelaria aulică, așa e la Tribunalul regal, așa e la Tesaurariat, așa e la școle, așa e la Deregătoriiile din comitate și din scaune (districte), așa e la alegerea Deputatilor

„Români afară de micile scutiri ale persónelor bisericesci, nu dobândiră nimica prin unire, ba încă și perdură. **Perdură independența lor, ca Români și ca religionari de ritulă orientală**, care o aveau ei mai înainte pe lângă toate asupririle, ce întâmpinau din partea eterodoxilor, perdură arhiepiscopatul, căci acesta după unire se degradă la starea de simplu episcop supus censurei iesuiților și supremației arhiepiscopului unguresc; perdură chiar naționalitatea. Cei mai mulți Români, cari se înălțară cu încetul din întemplantare la deregătorii mai înalte trecură dela legea și ritulă orientală, la cea de ritulă occidentală și se lăpădară de națiunea loră“ (Magazin istoric Tom. III. pag. 326—328).

Să vedemă acum, cari sunt păreriile învățatului istoric și a bunului Român **Papin Ilarianu**.

În discursul său despre viața și activitatea lui George Șincai, Ilarianu ne spune, în mod destul de clar, că unirea Românilor cu biserică Romei s'a făcută numai promițându-se Românilor drepturi politice egale cu Ungurii.

„Români de aici din Transilvania, dice densusul, călcați decopotrivă în cele bisericesci, politice și sociale, după căderea Transilvaniei sub casa habsburgică fură amăgiți prin promisiune de drepturi egali cu Ungurii, a se uni cu biserică Romei.“

Ilarianu apoi ne arată, că toți

bărbații luminați ai Românilor au vădit într-o formă răul fatal cauzat națiunii și bisericii noastre prin unire.

„Din cari toate se vede, că Șincai, ca și Klainu episcopul, Klainu călugărul, Petru Maior și toți Blășianii luminați din secolul al XVIII, cunoscă tot răul fatal produs prin Unire, nici vedea altă lecu, deocamdată, spre a micșora séu alina răul, decât stricta mărginire în cele patru puncte de nimeni înțelese.“

Apoi Ilarianu se întorce cătră Iesuiții români de astăzi cu cuvintele următoare:

„Voi Iesuiți români dela Oradea-mare, dela Gherla, de ... și de aiurea, voi cari în aceste zile ale luminei și ale libertății cutezați a îndemna pe Români să mergă la sinodul Catholicilor din Pesta; voi cari mergeți cu cutezanța până a da Românilor uniți numele străin și urit de Catolici, ca și cum a fi unit în patru puncte cu catolicii ar însemna a fi catolic, papistă adevă Iesuită, voi cari prin acesta și alte asemenea **criminally apucături, cereați a rumpe de tot o parte însemnată a Românilor din corpul cel mare al națiunii,** — auțiți pe profetul Șincai și, până e timp, convertiți-vă“ (Viața și operele lui G. Șincai, pag. 32—44).

Trecem acum la un alt bărbat distins și înțelept al națiunii române, la Br. E. Hurmuzachi.

Eudoxiu Hurmuzachi, în scrierea sa asupra istoriei bisericii române din Transilvania, ne arată, că unirea cu biserica Romei, chiar așa după cum o făcuse episcopul Atanasie, este din punct de vedere juridic nulă și fără valoare, de orice s'a făcut fără voința părții celei mari a clerului și fără scirea poporului, peste tot fără ca poporul să fi fost instruit asupra punctelor acestei schimbări de religie.

„La sinodul din 7 Oct. 1698 din Alba-Iulia, dice densusul, fură chemați ce e drept deputați din mai multe comune românesce. Dér deputații aceștia, neavându nici o cunoștință despre lucrurile, de cari era vorba, ér de altă parte neînțelegându nici procedura, ce trebuia să se urmeze în astfel de cestiuni, votară prin aclamațiune în numele comunelor. Cu toate aceste mai avem motive fundate, ca să ne îndoim, că actul acesta de unire s'ar fi făcut cu învoirea generală a preoților și a mirenilor. Auune, decât noi vom avea în vedere, că din 55 de Protopopi, atâta era arătat numărul lor, și din 1582 de parochii, câte se aflau atunci sub Mitropolitul greco-oriental, singur numai episcopul și protopopii și puțin preoți din gradele de jos subsemnară primirea unirei din 7 Oct. 1698, că mai departe mulți preoți, fără să se oblige în scris, dér cu toate aceste fără voiă se supuseră sortii violente, că în fine întrégă clasa poporului séu a mirenilor, numai întru atât luă parte, că

făcare comună trimise câte trei deputați la sinod, ca să fiă de mărturie la actul acesta de trecere la altă religie, dăr în realitate nici preoții din gradul mai inferior, nici ceilalți membrii din popor nu subsemnară documentul acesta despre schimbarea religiei. De aceea se poate presupune cu totu dreptul, că clasa preoților pe față și pe tăcute au primit unirea cu majoritate, însă din popor numai o slabă minoritate neconsiderabilă a aprobat și a primit unirea. Er restul cel mare din poporul românesc nici nu a fost de loc instruat mai înainte nici după aceea despre deosebirile dogmatice, ce erau între amândouă bisericile și cari erau cuprinse atunci în 4 puncte, și cu atât mai puțin a fost poporul informat despre cuprinsul și însemnătatea adevărată a schimbării de religie.

„Era așa dăr numai o simplă ficțiune răspândită în public, ca să orbescă lumea, că poporul român pe timpul acela ar fi primit unirea cu aclamațiune. O astfel de schimbare de religie prin reprezentanți impuși cu de a sila poporului, cari votau prin aclamațiune în contra științei și în contra voinței poporului, și fără ca poporul să cunoscă articulele schimbate ale credinței, dicem, **unul astfel de act, pe lângă toate apucăturile Propagandei, nu poate ave nici unul fundament juridic, și nu se poate consi-**

dera înaintea publicului ca unul act de conștiință executat în mod legal.”

„Unirea cu biserica Romei o făcu aproape numai clerul singur și cu o parte mică din miren. Totu asemenea până astăzi singur numai clerul este stêlpul exclusiv al unirei și până astăzi n'a putut face ca unirea să prindă rădăcină în sufletul poporului român. Din contră, cu cât biserica greco-orientală va înflori mai mult și se va desvolta în Transilvania, cu atât mai mult ea va fi unul pericol pentru religiea unită, care în fine va fi silită să se alipescă necondiționat seu de religiea romano-catolică, seu de biserica greco-orientală, fiindcă ori ce formațiune de tranșiune (cum este biserica unită) cu atât își perde mai mult fundamentul și existența, cu cât formațiunile principale din apropiere desvoltându-se liber se estind totu mai tare și ast-fel suprimă ori ce formațiuni bastarde. Cum că presupunerea acesta este foarte probabilă se vede din aceea, că procesul de fierbere și de descompunere în sînul bisericei unite încă nu s'a terminat, ci din contră procesul acesta de fierbere și de descompunere ține spiritele credincioșilor într'o neliniște religioasă continuă și într'o desbinare încordată. Biserica unită legată de Roma prin lanțuri dogmatice nu va pute să țină piept în contra presiunii celei mari a Romei, nici în privința admi-

nistrativă, nici în privința jurisdicțiunii. De aceea ea înse-
toșeză chiar astăzi cu oftări as-
cunse și cu durere vizibilă după
desvoltarea liberă și după autono-
mia neîncomodată, de care se bu-
cură biserica-mamă orientală
în statul austriac, deși îndes-
trată cu mijloce materiale mai pu-
ține“ (Fragmente zur Geschichte
der Rumänen. II Band pag. 36—
37, 57—58).

*

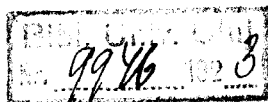
Incheiăm de astă-dată această
espunere a noastră asupra legătu-
rilor de unire cu Biserica Romei,
și asupra stărei excepționale nefa-
vorabile, în care se află astăzi
Mitropolia română de Alba-Iulia.

Toți ómenii de bine, cari poartă
în inima lor un vii interes
pentru conservarea neatacată a
credinței și a independenței nos-
tre bisericesci, se vor convinge
din cele înfățișate până aici, că
vederile noastre în această cestiune
mare, cestiune de viață și de
morte bisericescă și politică a Ro-

mânilor din Transilvania, nu di-
feră întru nimic de părerile pă-
rinților noștri, de vederile apos-
tolilor renașterii noastre națio-
nale.

În fine un lucru se nu-
pierdem nicidecum din vedere:

Consecințele inevitabile ale
schimbării de religie încercate
în conciliile dela 1872 și 1882
vor fi: că Biserica și Mitropolia
română de Alba-Iulia are să fiă
neconșionat și contopit în
biserica catolică de Alba-
Iulia. Această contopire au încercat
o episcopii catolici de Alba
Iulia încă în secolul trecut în-
dată după unire. Această contopire
zace în interesul catolicismului
și în special al Papismului, ca
se nu mai lase pe viitor Mitro-
polia română fluctuând între Bi-
serica orientală și între Biserica
catolică. Acesta, în fine, zace chiar
în interesul bisericii catolice un-
gurești și în interesul politic
al Ungariei.

C O R R I G E N D A.

- La pag. 17*, linia 4—6 de sus, se se cetescă: „†, Insa intr'acesta chipă ne unimă . . . cum pre noi și rămășițele noastre *din obiceiulă Bisericii noastre* a Răsăritului se nu ne clătescă.“
- La pag. 18*, colóna 2, linia 3 de jos: *declaraverit*, în loc de „*dedaraverit*.“
- La pag. 27*, colóna 1, linia 10 de jos: *Hungariae*, în loc de „*Hungaricae*.“
- La pag. 31*. colóna 2, linia 7 de jos, se se adaugă: (Nilles, Symbolae I. pag. 264.) Cluj / Central University Library Cluj

C
OK PR